

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Kehittämishanke

Vieraskielisen oppijan huomioiminen opetuksessa

Katila, Marika
Ståhl, Sari
Välimäki, Kati
Leiviskä, Seppo
Santala, Esa

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ.....	3
1 JOHDANTO	4
2 MONIKULTTUURISUUS JA ERILAISUUS HAASTEENA	5
2.1 Ennakkoluulot.....	5
2.2 Kulttuurierot	6
2.3 Konfliktit.....	9
3 YHTEENVEDOT HAASTATTELUISTA	13
3.1 Yhteenveto opettajien haastatteluista	13
3.2 Yhteenveto maahanmuuttaja opiskelijoiden haastatteluista.....	15
3.3 Yhteenveto TE-keskuksen haastattelusta	17
3.4 Johtopäätökset haastatteluista	18
4 OPETUKSEN TYÖKALUJA	19
4.1 Visuaalisuus.....	19
4.2 Visuaalinen materiaali.....	20
4.3 Esineet opetuksessa	21
4.4 Selkokieliisyys	22
4.5 Puheviestintä	23
4.5.1 Puheviestintä yleisesti	23
4.5.2 Puheviestintä maahanmuuttajien opetuksessa	25
5 SUOMEN KIELEN TAITO	27
Maahanmuuttaja, yleinen kielitutkinto ja ammatillinen koulutus	27
6. HENKILÖKOHTAISTAMINEN	28
7 MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJAN HENKILÖKOHTAISTAMINEN AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA.....	30
8 LOPPUPÄÄTELMÄT	32
Lähdeluettelo	35
LIITE 1 Kysymykset opettajille	37
LIITE 2 Kysymykset oppilaille	38
LIITE 3 Oppimistyylin yhteys oppimiseen	39
LIITE 4 Kansalaisuushakemus.....	41

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Opettajankoulutuksen kehittämishanke

Katila, Leiviskä, Santala, Ståhl, Välimäki
Vieraskielisen oppijan huomioiminen opetuksessa
36 sivua + 5 liitesivua
Marraskuu 2009

Työn ohjaaja **Yliopettaja** Pekka Kalli,

Yhteiskuntatieteiden maisteri (sosiaalipolitiikka), filosofian tohtori (filosofia)

TIIVISTELMÄ

Kehittämishankkeessa selvitettiin vieraskielisen oppijan huomioimista opetuksessa ja tavoitteena oli selkeyttää ja kehittää toimintatapoja opetukseen. Kehittämishanke kohdennettiin maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen.

Tutkimusmenetelminä käytettiin kirjallisia lähteitä, internetiä sekä haastatteluja. Haastatteluja tehtiin maahanmuuttajaopiskelijoille, oppilaitosten henkilöstölle sekä työvoimaviranomaisille.

Haastatteluiden tuloksena maahanmuuttajaopiskelijoiden sekä vieraskielisten oppijoiden heikko suomenkielen taito todettiin heikentävän oppimistuloksia ja vaikeuttavan pääsyä työmarkkinoille. Tulokseksi saatiin rakentavia ehdotuksia maahanmuuttajien opiskelujärjestelyjen helpottamiseksi. Erilaisia menetelmiä on jo olemassa toiminnan järjestämiseksi, mutta tiedonkulun puute ja eräänlainen ponnottomuus heikentää lopputuloksia. Tuloksissa on käsitelty myös asioita joita maahanmuuttajien opettajien tulisi huomioida heitä opettaessaan. Edelleen pohdittavaksi jää, miten otamme huomioon kulttuurierot ja miten huomioimme vieraskielisen oppijan muita mahdollisia ongelmia koulutuksen aikana sen lisäksi, että suomenkielen taito on puutteellinen.

Avainsanat: maahanmuuttaja, ammatillinen koulutus, suomen kieli, kielitaito, vieraskielinen, monikulttuurisuus

1 JOHDANTO

Hankkeen idea perustuu työelämän todellisiin tarpeisiin, joita ryhmän jäsenet huomasivat olevan omilla työpaikoillaan Porin aikuiskoulutuskeskuksessa (PAKK) ja Technip Offshore Finland Oy:ssä (TOF). Haasteet ovat samat vaikka oppimisympäristöt ovat hyvin erilaisia. Opiskeluryhmät sekä työntekijät ovat yhä useammin alkuperältään muita kuin suomalaisia. Oppimisympäristöt kuten työympäristötkin muuttuvat tulevaisuudessa monikulttuurisemmaksi.

Tavoitteena on, että hankkeesta on hyötyä sekä oppilaille että opettajille erilaisissa opetus-, ohjaus- ja oppimistilanteissa. Näin pystyttäisiin saavuttamaan molemmille osapuolille etua ja hyötyä. Tavoitteena on myös selkeyttää käytännön opetustyön toimintatapoja.

PAKK:ssa on työskennelty jo pitkään maahanmuuttajaryhmien kanssa. TOF:lle on perustettu ulkomaalaistyöryhmä, joka yrittää löytää työtapoja isojenkin ulkomaalaistyöntekijämäärien vastaanottamiseksi ja hallitsemiseksi tulevaisuudessa. Hankkeella on yhteys opettajakoulutuksen eri näkökulmiin ja jo aiemmissa ryhmätöissämme on pyritty pohtimaan hankkeessa esille tulevia aiheita eri näkökannoilta.

Kaikki ryhmän jäsenet pyrkivät tulevaisuudessa käyttämään hankkeen tuotosta ja sen tekovaiheessa saatuja tietoja työnsä kehittämisessä. Hankkeen hyödyllisyys riippuu siitä, miten kukin ryhmän jäsen pystyy lopullista tuotosta tulevaisuudessa työssään hyödyntämään.

Ryhmämme jäsenet työskentelevät monikulttuurisissa työyhteisöissä, joten koimme aiheen olevan meille erittäin ajankohtaisen. Olemme hankkeen aikana haastatelleet maahanmuuttajaopiskelijoita, työvoimaviranomaisia ja opettajia. Kehittämistyömme on soveltamishanke, jonka tavoitteet ulottuvat arkipäivän käytäntöihin ja sitä kautta helpottamaan sekä tuottamaan laatua opettamiseen kuin myös opiskelijoiden oppimiseen.

Tämä hanke koostuu kirjallisesta tuotoksesta, jonka perustana toimivat haastattelut, ryhmän jäsenten omat kokemukset, kirjallisuus sekä internet. Työnjako toteutui ryhmän jäsenten työpanoksilla, jolloin jokaisen näkökulma tuli tuotoksessa näkyviin. Tämä lopullinen raportti tehtiin ryhmätyönä. Kehittämistyö raportoitiin kirjallisesti annettujen ohjeiden mukaisesti ja se esitellään muulle opettajaopiskelijaryhmälle marraskuussa.

2 MONIKULTTUURISUUS JA ERILAISUUS HAASTEENA

2.1 Ennakkoluulot

Monikulttuurisuuden kanssa työskennellessämme törmäämme usein ennakkoluuloihin ja niiden aiheuttamiin ongelmiin. Riitta Wahlström (1996, 72) on kirjassaan todennut ennakkoluulon olevan ennalta muodostettu, hylkäävä, yksinkertaistettu, kaavamainen (stereotyyppinen) asenne jotakin ilmiötä tai ihmisryhmää kohtaan. Suomalainen sana ennakkoluulo on hyvin kuvaava, koska ennakkoluulo on nimenomaan luulemista ennalta. Ilmiöstä tai ihmisryhmästä muodostetaan jo etukäteen mielikuva ennen kuin sitä on edes kohdattu. (Wahlström 1996, 72.)

Outi Soilako (2008, 21–22) on julkaisussaan Jaakkolaan (2000) ja Sakaranahoon (2006) viitaten todennut, että maahanmuuttajat ja heidän tapansa ovat erilaisia valtaväestöön nähden ja tämä herättää helposti epävarmuutta ja pelkoa valtaväestön keskuudessa. Mitä enemmän eroa on esim. maahanmuuttajan ulkonäössä ja käyttäytymisessä valtaväestön edustajiin nähden, sitä vaikeampi valtaväestöön kuuluvien on hyväksyä erilaisesta kulttuurista tuleva yksilö. (Jaakkola 2000, 34–35; Sakaranaho 2006, 26–27.) Tällainen uhka ja epävarmuus voivat lisätä suvaitsemattomuutta ja ääritapauksessa rasismia (Soilako 2008, 21–22). Tämä näkyy usein ihan arkipäivän käyttäytymisessä ja pahimmillaan voi aiheuttaa konflikteja. Monesti ei olla edes valmiita tutustumaan maahanmuuttajaan, vaan eletään omien ennakkoluulojen pohjalta. Tutustuminen voisi monesti muuttaa ennakkosentimenttejä positiivisemmaksi ja näin myös välttäisi konflikteilta. On muistettava, että olemme kaikki erilaisia.

Useimmissa tapauksissa suvaitsemattomuuden takaa löytyy tietämättömyyttä. Joskus maahanmuuttajaoppilaiden opettajakin voi tuntea epävarmuutta ja pelkoa erilaisuutta kohtaan. Joissakin tapauksissa opettajan kulttuurinen tietämättömyys saattaa koulussa ilmetä suvaitsemattomuutena. Opettajan kulttuurista tietoisuutta voidaan lisätä koulutuksella ja näin vahvistaa koulutyössä suvaitsevuuden ilmapiiriä. Opettajan toimintaa voi tukea, kun koulun sisällä luodaan yhteisten eettisten periaatteet ja huomioidaan eri kulttuuriset ryhmät. (Soilako 2008, 21–22.)

Soilako Arto (2006) on julkaisussaan todennut, että ennakkoluulot ja erilaiset arvot aiheuttavat helposti ristiriitoja. Oppilaat jotka poikkeavat kulttuuritaustaltaan valtaväestöstä kokevat helposti, että heidän kulttuurinsa on merkityksetön eikä sitä arvosteta. He voivat tuntea olevansa jatkuvan arvostelun, vähättelyn tai alistuksen kohteena ja epäonnistuvansa useimmissa tehtävissään. Tämä voi aiheuttaa vihan ja toivottomuuden tunteen, joka purkautuu helposti vihamielisenä aktiviteettina heidän elinympäristöään kohtaan. (Soilako 2006, 23–24.) Tämä voi näkyä koulukiusaamisena, ärtymyksenä tai tappeluina. Aikuisväestölläkin tätä esiintyy yhtälailla ja äärimmäisyydessään se voi johtaa vaikka nyrkkitappeluun, jos tilannetta ei saada purettua.

Eri kulttuurien sopeutuminen toisiinsa ja tasa-arvon saavuttaminen eri kulttuurien välillä on pitkälinen prosessi. Ongelma-alueita ovat muun muassa arvot, asenteet ja vallitsevat käsitykset, ennakkoluulot, stereotypia, sekä etnosentrismi. Asenteella tarkoitetaan yksilön taipumusta arvioida suosivalla tai ei-suosivalla tavalla jotakin objektia, symbolia tai maailmaan liittyvää näkökulmaa. Ennakkoluulo on asennetta lievempi tapana toiseen suhtautumisessa. Kaikilla on ennakkoluuloja, ja ne kohdistuvat ensisijaisesti uuteen, outoon ja vieraaseen. Ennakkoluulo on kielteistä tai myönteistä suhtautumista joltain henkilöltä tai asiaa kohtaan. (Lahti 1994, 62–65.)

Stereotypia on puutteelliseen kokemukseen perustuva, vallalla oleva yllleistetty uskomus. Se voi olla joko positiivinen tai negatiivinen. Stereotypisessä ajattelussa, joka liittyy kulttuureihin, yksilöt nähdään vain oman kulttuurinsa edustajina. Omasta mielestään opettaja voi suhtautua tasa-arvoisesti kaikkiin oppilaisiin, jos hän suhtautuu maahanmuuttajataustaisen oppilaaseen samalla tavalla kuin muihinkin huomioimatta hänen etnistä taustaansa ja kulttuuriaan. Ihmiset tulkitsevat toisiaan oman persoonansa ja maailmankuvansa välityksellä. Uusissa tilanteissa pyritään ennakoimaan muiden ihmisten toimintaa olettamusten ja stereotypioiden avulla. Tämä saattaa usein johtaa väärin tulkintoihin esimerkiksi opettajan ja oppilaan välillä. (Soilako 2008, 65.)

On tärkeää, että opettaja tiedostaa omat ennakkoluulonsa monikulttuurikasvatuksessa. Koska opettaja toimii esimerkkinä oppilaille, hänen asenteensa heijastuvat oppilaiden käsityksiin ja siksi hänen tulisi tiedostaa ajattelunsa taustalla olevat asenteet. Ihmisten kohdatessa ennakoasenteet ohjaavat yksilön toimintaa, vaikka hän ei sitä välttämättä itse tiedosta. (Soilako 2008, 64.)

2.2 Kulttuurierot

Monikulttuurisuudesta puhutaan paljon, mutta mitä se oikein tarkoittaa. Sillä tarkoitetaan erilaisuuden hyväksymistä ja arvostamista, tasa-arvoa yksilöiden ja kulttuurien välillä sekä yhteisesti sovittuja pelisääntöjä ja rajoja. Monikulttuurisella yhteiskunnalla taas tarkoitetaan yhteiskuntaa, jossa eri kulttuurien edustajat ja eri kulttuurit elävät tai ainakin pyrkivät elämään tasa-arvoisessa asemassa keskenään. Eri kulttuurien edustajat ja eri kulttuurit ovat vuorovaikutuksessa keskenään niin, että ne muodostavat toimivan ja kaikkien yhteiskunnan jäsenien oikeuksia kunnioittavan kokonaisuuden. (Räty 2002, 46–47.)

Minttu Räty on kirjassaan (2002, 55–65) Maahanmuuttaja asiakkaana esittänyt missä kaikissa asioissa ilmenee kulttuurisia vaihteluita. Näitä ovat mm. maailmankatsomus, yksilökeskeisyys vs. yhteisöllisyys, valtasuhteet ja aikakäsitys. Ihminen muodostaa uskontoon tai yleensä maailmankuvaansa perustaen käsityksen siitä, kuka tai mikä elämäämme kontrolloi ja on toiminnastamme vastuussa. Sisäisen kontrollin maailmankatsomuksessa koetaan, että ihminen

on itse vastuussa omasta elämästään, kohtalostaan ja teoistaan kun taas ulkoisen kontrollin mukaisesti ajattelevien mielestä ihmiselle tapahtuu asioita riippumatta omasta toiminnasta. Ulkoisen kontrollin maailmankatsomuksessa kohtalo on sattuma tai siihen vaikuttaa ulkoinen voima ja ihmisen tulee sopeutua näihin ulkoisiin voimiin. Myös käsitys ihmisen ja luonnon suhteesta vaihtelee kulttuurista toiseen. Yksi merkittävimmistä kulttuurieroja aiheuttavista seikoista on yksilön suhde lähiyhteisönsä, perheeseen ja sukuun. Yksilökeskeisessä kulttuurissa ihminen nähdään yksilönä, jolla on omat mielipiteensä ja tarpeensa. Ihmisen toiminta perustuu sille, mikä on hänelle itselleen edullisinta tai nautittavaa. Tällöin jokainen yksilö päättää itsenäisesti asioistaan ja hänen odotetaan kantavan myös vastuu päätöksistään. Yhteisöllisessä kulttuurissa ihminen taas kokee olevansa olemassa nimenomaan ryhmän jäsenenä. Hän ottaa kaikessa toiminnassaan huomioon muut ryhmän jäsenet ja ryhmän paras on tärkeämpi kuin henkilökohtaiset tavoitteet ja tarpeet.

Yleisesti ottaen ihmissuhteissa on aina vallankäyttöä sekä heikkoja ja vahvoja. Suhtautuminen valtaan vaihtelee paljon kulttuureittain. Kulttuureissa joissa on suuret valtaetäisyydet valtarakenteet ovat selkeä osa yhteiskuntaa ja hierarkia on jäykkä. Erot vallassa olevien ja vallattomien välillä koetaan suureksi ja vallankäyttöä ei kyseenalaisteta. Tasa-arvoisuutta korostavissa kulttuureissa taas valtasuhteiden ei haluta näkyvän kovin selvästi. Valtaa ei korosteta esimerkiksi pukeutumisella, käytös- tai puhetavalla. (Räty 2002, 55–56.)

Aikakäsitys on myös yksi osa-alue jossa esiintyy suuria vaihteluita kulttuureittain. Suomalainen ja yleensäkin länsimainen aikakäsitys perustuu ns. lineaariseen aikakäsitykseen, jonka mukaan aika kuluu koko ajan. Täysin vastakkainen aikakäsitys pohjautuu jatkuvasti uusiutuvaan aikaan. Ns. syklisen aikakäsityksen mukaan aika etenee toistuvissa jaksoissa, uusiutuen koko ajan. Syklisen aikakäsityksen mukaan aikaa ei voi mitenkään säästää eikä tuhlaata. Aikakäsityksen erot voivat johtaa usein kulttuurisiin ristiriitoihin arjessa. Länsimaissa suunnitelmallinen ajankäyttö ja täsmällisyys ovat ihanne, kun taas syklisen aikakäsityksen mukaan ajattelevan ihmisen mielessä ajalla ei ole samanlaista merkitystä. (Räty 2002, 55–65.) Nämä kaikki erot on hyvä tunnistaa toimittaessa monikulttuurisessa yhteisössä. Se auttaa ymmärtämään, miksi joku toimii niin kuin toimii.

Uuteen asuinympäristöön muuttaessaan maahanmuuttajat haluavat usein säilyttää oman kulttuurinsa erityispiirteitä. Tämä näkyy myös opiskelumailmassa. Tällaisia esille tulevia yksilökeskeisen ja kollektiivikulttuurin eroja ovat muun muassa perheen erilainen suhtautuminen tyttöjen ja poikien koulunkäyntiin. (Soilako 2008, 17.)

Kun kaksi ihmistä kommunikoi keskenään, tarvitaan muutakin kuin yhteinen kieli yhteisymmärryksen löytämiseksi. Sanoilla on erilaisia merkityksiä ja tulkintoja. Jo suomenkielessä eri alueilla samoilla sanoilla on eri merkitys. Viestin tulkintaan vaikuttaa sanallisen asiasisällön lisäksi myös monet muut asiat, kuten se, miten asiat esitetään ja millaista äänenpainoa käytetään. Suurin osa viestinnästä on tällaista sanatonta oheisviestintää.

Sanattomaan viestintään kuuluu myös kuinka lähellä keskustelukumppania ollaan, kuinka paljon kosketetaan ja millainen läheisyys vaikuttaa kiusalliselta. Tämä vaihtelee paljon kulttuurista toiseen. Keskustellessa ihminen ei koskaan tuo esiin kaikkia viestin ymmärtämisen kannalta tärkeitä taustaolettamuksia esim. maailmankuvaansa. Kuitenkin keskustelun lähtökohta on usein, että keskustelukumppanilla on samanlainen maailmankuva kuin itselläkin. (Räty 2002, 66.)

Suomalaisten viestinnässä on tyypillistä mennä suoraan asiaan. Monissa muissa kulttuureissa taas on tärkeää johdatella ensin keskustelukumppani asiaan esim. kyselemällä vointia. Suomalainen viestintä on myös hyvin tulosorientoitunutta. Viestinnän tarkoitus on saada tietty viesti menemään perille. Tämän takia Suomalaisten voi olla vaikea ymmärtää esim. arabialaista tai aasialaista monikerroksista, epäsuoraa viestintää. (Räty 2002, 67.)

Minttu Räty (2002, 69) on antanut kirjassaan Maahanmuuttaja asiakkaana ohjeita monikulttuuriseen viestintään. Tärkeää on pyrkiä selkeään viestintään ja muistaa myös oheisviestinnän merkitys. Hymy auttaa usein, mutta ei saa liioitella, se saattaa myös ärsyttää. Epäselvyydet tulee selvittää. Kysyminen auttaa aina esim. ”Anteeksi nyt en ymmärtänyt. Voitko selittää uudestaan?” Jos viesti ei tunnu menevän perille, yritä toisella tavalla. Asiaa ei yleensä ymmärretä sen paremmin vaikka korottaisit ääntäsi – asian toistaminen ei sen sijaan ole epäkohteliasta. Ihmisillä on erilaisia tapoja ilmaista asioita, älä ärsyynny siitä. Tärkeää on muistaa, että maahanmuuttajat puhuvat suomea vieraana kielenä. Viestin perille menoa helpottaa, kun käytät erilaisia viestintäkanavia. Esite täydentää suullista viestintää ja kuva täydentää puhetta. (Räty 2002, 69.)

Eri kulttuureissa on myös suuri ero naisten ja miesten välisessä tasa-arvoisuudessa. Haastateltava henkilö, joka toimii SPR:n tukihenkilönä, kertoi muutamia esimerkkejä joihin on törmännyt. Pakistanista Suomeen tulleelle perheelle on ollut yllätys naisen asema Suomessa esim. että nainen voi olla esimies tai yleensäkin töissä, nainen voi mennä samaan puistoon miesten kanssa, nainen voi ajaa autoa, mies voi laittaa ruokaa. Tukihenkilöt ovatkin näyttäneet perheelle esimerkkiä muun muassa kutsumalla syömään ja perheen miespuolinen tukihenkilö laittaa ruuan. (Matti Haavisto SPR-tukihenkilö haastattelu 13.5.2009) Näihin kaikkiin asioihin voi törmätä myös koulumaailmassa. Kuinka miesopiskelija esimerkiksi suhtautuu naisopettajaan. Maahanmuuttajan kotimaan kulttuuri vaikuttaa opiskelijan tuntemuksiin. Esimerkiksi arabimaista tulleet miesopiskelijat kokevat naisopettajan vaikeaksi asiakksi. Naista ei voi kätellä, eikä vääräuskoista miestäkään. Naisen kunnioittaminen opettajan roolissa voi olla suorastaan ylivoimaista. Toisaalta syntyperältään venäläinen opiskelija ei voi välttämättä sanoa opettajalle ettei ymmärrä opettajan esittämää asiaa ja pitää opettajaa auktoriteettina, joka on aina oikeassa.

Oppilaan erilaisuus tuo esille tietoisuuden toisesta kulttuurista opettajan ja maahanmuuttajaoppilaan välisessä kohtaamisessa. Tällaisessa tilanteessa opettaja joutuu sopeuttamaan omia toimintatapojaan toisen, hänen omasta kulttuuristaan poikkeavan, kulttuurin

toimintatapoihin. Samoin oppilas joutuu sopeuttamaan toimintaansa opettajan ja koulun viitoittamassa kulttuuriympäristössä. Monikulttuurisessa koulussa joudutaan monessa mielessä sopeutumaan. (Soilako 2008, 17.)

Viime vuosina opettajat ovat usein kokeneet neuvottomuutta nopean arvokulttuurin muutoksen sekä koulujen monikulttuuristumisen vuoksi. He ovat valmistautumatta joutuneet kohtaamaan erilaisia kulttuureita ja näiden edustajia. Tällaisissa tilanteissa opettaja on joutunut tarkastelemaan omien perinteisten kulttuuriarvojensa merkitystä tilanteessa, jossa arvomaailma hänen ympärillään on muuttunut. Tällaisessa arvomyllerryksessä erilaisten kulttuurien kohtaaminen lisää hämmennystä. (Soilako 2008, 63–64.)

Opettajat kohtaavatkin hyvin haastavan tehtävän kulttuuritaustoiltaan erilaisten oppilaiden opettamisessa ja kasvattamisessa. Opettajakoulutuksessa hankitut valmiudet eivät enää riitäkään opettajien kyvykkääseen toimintaan monikulttuurisessa koulussa. Odotukset opettajille ovat kasvaneet. Heidän odotetaan kykenevän tukemaan eri kulttuureista tulevien ja koulutaustoiltaan hyvin erilaisten oppilaiden oppimista ja kehittymistä. (Soilako 2008, 64.)

2.3 Konfliktit

Usein konflikteissa on kyse ihmisten erilaisista arvoista, tavoitteista tai käsityksistä siitä, mikä on oikein ja väärin. Konflikti syntyy usein, kun osapuolilla on, tai he uskovat, että heillä on, yhteen sovittamattomat päämäärät. Tällaisia voivat olla erilainen yhteiskunnallinen asema ja esimerkiksi tiettyihin ryhmiin kohdistuvista ennakkoluuloista johtuvat vaikeudet saada työtä, päästä koulutukseen tai hankkia asunto. (Ekholm & Salmenkangas 2006, 12.)

Tosi asia kuitenkin on, että jokaisen konfliktin osapuolet ovat erilaisia, kuuluivat he mihin etniseen ryhmään tahansa. Jokaista konfliktia on ainutkertainen ja siihen on löydettävä ainutkertaiset ratkaisut. Myös elinympäristö vaikuttaa siihen, miten ihmiset suhtautuvat konflikteihin ja ilmaisevat niihin liittyviä tunteita. Jossakin paikassa samaan konfliktitilanteeseen suhtaudutaan murjottamalla ja olemalla puhumatta, kun taas toisessa puhutaan jatkuvasti ja siirrytään helposti väkivallan käyttöön ja kolmannessa käyttäydytään, kuin konfliktia ei olisi olemassakaan. (Ekholm & Salmenkangas 2006, 13.)

Konflikti saattaa kyteä piilossa pitkänkin aikaa. Yleensä konfliktit eivät ratkea itsestään ilman aktiivista käsittelyä. Oleellista onkin löytää oikea ajankohta ja tapa niiden käsittelyyn. On epärealistista ajatella, että kaikki konfliktit saataisiin ratkaistua. Tämä johtuu siitä että ihmisillä on erilaiset arvot, tavoitteet ja elämäntavat. Tärkeää onkin ymmärtää kunkin konfliktin taustalla olevaa erilaisuutta, jotta ristiriitojen sietäminen arjessa helpottuisi. (Ekholm & Salmenkangas 2006, 13.)

Aikuiskoulutuksen konfliktit ovat verrattavissa työelämän konflikteihin. Niitä voi esiintyä myös suhteessa yhteistyötahoihin esimerkiksi työharjoittelupaikkojen etsimisen yhteydessä. Etnisiin vähemmistöihin kuuluvilla opiskelijoilla voi turhautuminen lisääntyä ja tulevaisuuden usko vähentyä, kun heille ei löydy palkattomiakaan harjoittelukohteita. (Ekholm & Salmenkangas 2006, 16.)

Tulevaisuuden työelämässä tulee olemaan tärkeää kyetä työskentelemään monikielisessä ja – kulttuurisessa ympäristössä. Oikein ymmärrettynä monimuotoisuus on voimavara. Meidän kaikkien työpanosta tarvitaan. Osana tätä kykyä on myös se, että osaa ehkäistä ja sovitella monimuotoisuudesta aiheutuvia ristiriitoja ja väärinkäsityksiä. (Ekholm & Salmenkangas 2006, 30.)

Alla olevassa taulukossa on kuvattu tyypillisiä ristiriidan aiheita työelämässä. Tämä sama on sovellettavissa aikuiskoulutukseen.

Taulukko 2. Työpaikan etnisten ristiriitojen osapuolia ja aiheita

Ristiriidan osapuolet	Ristiriidan aihe
Maahanmuuttajataustainen työntekijä ja asiakas	Väitetty tai todellinen kielitaidon puute Asiakkaan ennakkoluulot Pukeutuminen Erilainen palvelukulttuuri Ylisuorittamisen paine
Maahanmuuttajataustainen työntekijä ja kantaväestöön kuuluva esimies	Työelämän sukupuoliroolit Työsopimusten sisältö Aikakäsitykset Erilainen työkuulttuuri
Maahanmuuttajataustainen työntekijä ja kantaväestöön kuuluva työntekijä	Työelämän sukupuoliroolit Ennakkoluulot Ammattitaidon väheksyntä Kulttuuriset tai uskonnolliset tavat Ylisuorittamisen paine
Maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden kesken	Poliittiset ja uskonnolliset erimielisyydet
Maahanmuuttajataustaisen esimiehen kanssa	Työehtosopimusten noudattaminen Oletettu lojaalisuus maanmiestä kohtaan

Lähde: Sippola 2007 ja asiantuntijoiden haastattelut

(Ekholm & Salmenkangas 2006, 31).

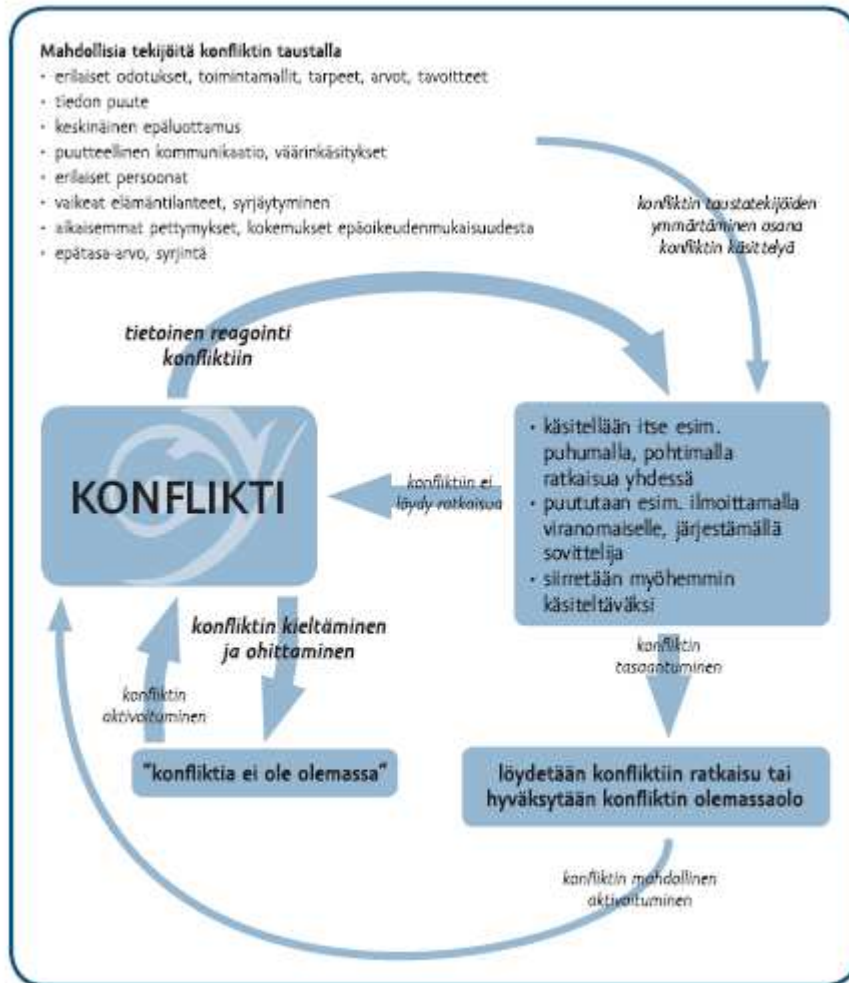
Haasteena ovat muun muassa kieliongelmat, jotka vaikeuttavat kommunikointia ja synnyttävät väärinkäsityksiä. Myös erilaiset käsitykset työnteosta ja sukupuolirooleista työelämässä sekä työyhteisön kyky joustaa joidenkin kulttuuristen asioiden suhteen saattoivat aiheuttaa ristiriitatilanteita. Esimerkkinä voidaan käyttää vaikka pukeutumista työmaalla ja kuinka suhtaudutaan rukoushetkiin (Ekholm & Salmenkangas 2006, 30–31).

Puutteellinen kielitaito voi joskus aiheuttaa todellisia ongelmia, esimerkiksi jos henkilö käsittää työohjeet väärin tai ei ymmärrä mitä häneltä kysytään. Ensiarvoisen tärkeää onkin, että työohjeet on ymmärretty oikein. Joissakin tehtävissä tällä voi olla suuri merkitys esim. työturvallisuuteen. Yksi mahdollinen ratkaisu on nimetä uudelle työntekijälle tukihenkilö, joka opastaa häntä ensimmäisinä päivinä tai viikkoina. Tärkeää kuitenkin on yrittää selittää asia rauhallisesti ja ymmärtää työntekijän vielä puutteellisella kielitaidolla välitettyä viestiä. (Ekholm & Salmenkangas 2006, 32.) Nämä asiat ovat tärkeitä niin työelämässä kuin ammatillisen koulutuksen käytännön tunneilla ja harjoittelussa.

Ongelmaksi voi myös osoittautua, että maahanmuuttajataustaisen miestyöntekijän on vaikeaa ottaa vastaan ohjeita naispuoliselta esimieheltä tai työtoverilta. Tilanne yleensä ratkeaa, kun asiasta on keskusteltu ja todettu, että Suomessa on naisia esimiehinä ja tähän vain on ajan myötä totuttava. (Ekholm & Salmenkangas 2006, 33.) Tämä koskee myös opettajana toimivia naisia.

Perehdytys on avainasia työelämässä ja sen avulla voidaan myös ehkäistä konflikteja. Maahanmuuttajataustaisen työntekijän perehdyttämiseen olisi hyvä varata puolitoistakertainen aika verrattuna suomalaisen työntekijän perehdyttämiseen. Perehdytyksessä on hyvä ottaa huomioon muutamia asioita konfliktien ehkäisyn kannalta. Perehdytystä aloitettaessa on aina hyvä miettiä, mitä asioita itse olisit halunnut tietää aloittaessasi työnteon. Uudelta työntekijältä kannattaa tiedustella, mikä mahdollisesti on ollut tässä työtehtävässä erilaista hänen kotimaassaan. Perehdytykseen kannattaa varata riittävästi aikaa. Perehdytyksen edetessä on hyvä tarkistaa onko asia mennyt perille. Työturvallisuuteen ja työehtosopimukseen liittyvien faktojen kertominen on hyvin tärkeää. Älä myöskään unohda kertoa työyhteisön kirjoittamattomista, epävirallisista säännöistä, sillä tietämättömyys erityisesti niistä voi aiheuttaa konflikteja. (Ekholm & Salmenkangas s.34–35.)

Konflikti voi olla tuhoisa tai rakentava. Ne voivat johtua osapuolten välisestä eriarvoisuudesta. Tällöin jos asioihin ei puututa, eriarvoisuus voi johtaa köyhyyteen, syrjäytymiseen, työttömyyteen ja rikoksiin. Konfliktin tukahduttaminen voi johtaa ongelmiin. Pitkään pinnan alle painetut konfliktit saattavat luoda väkivaltaa. Konflikti voi kuitenkin herättää ihmiset huomaamaan epäoikeudenmukaiset olosuhteet. Jos konflikteja ei olisi, ihmiset ja yhteisöt pysähtyisivät paikalleen ja kehitys lakkaisi. (Ekholm & Salmenkangas 2006, 95.)

Kuva 3. Jäsennys konfliktin taustatekijöistä ja mahdollisista reagoitavoista konfliktiin.

(Ekholm & Salmenkangas 2006, 109)

3 YHTEENVEDOT HAASTATTELUISTA

3.1 Yhteenveto opettajien haastatteluista

Opettajien haastatteluissa (liite 1) keskityttiin mm. pohtimaan koulutuksien sujuvuutta, henkilökohtaistamista, opettajien ajankäytön resursointia sekä esiin tulleita kehityskohteita. Haastateltavat toimivat pääsääntöisesti opettajina tai kouluttajina aikuisten ammatillisten koulutuksien parissa oppilaitoksissa tai yksityisillä työnantajilla.

Koulutusjärjestelyt sekä toteutukset ovat haastateltavien mielestä toteutuneet pääsääntöisesti hyvin muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Yleisesti koulutuksen tavoitteena on ollut tutkinnon suorittaminen kokonaisuudessaan tai tutkinnon osan suorittaminen ja tämän jälkeen työllistyminen työelämässä. Tätä tarkasteltaessa suurin osa maahanmuuttajaopiskelijoista on saavuttanut nämä tavoitteet. Osalla maahanmuuttajaopiskelijoilla koulutustavoitteet eivät ole toteutuneet, tähän syynä ovat kieliongelmat. Tutkintoon valmistavat ammatilliset koulutukset perustuvat tutkintojen perusteisiin ja niissä kriteerinä on vaatimus kyetä toimimaan ja asioimaan riittävällä suomen kielitaidolla erilaisissa tilanteissa, erityisesti asiakaspalvelutilanteissa. Mikäli opiskelijan kielitaito ei ole riittävä niin tutkinnon suorittaminen hyväksytysti tai siihen osallistuminen on koettu hankalaksi ja näin ollen tavoitteita ei pysytä saavuttamaan.

Suurimmaksi osaksi oppilaitoksissa toteutettavissa koulutuksissa haasteet ja ongelmat kulminoituvat maahanmuuttajien kielitaidon hallintaan. Koulutukseen liittyvän alan ammattitermit eivät ole helposti ymmärrettäviä vieraskielisille ja kielitaidottomuus hankaloittaa ammattitermien sisäistämistä sekä oppimista entisestään.

Lisäksi koulutusten haasteena koettiin, että ymmärrys oppilaan ja opettajan välillä voi jäädä välillä todella epäselväksi. Opettajalla voi olla käsitys, että opiskelija ymmärtää ja hallitsee asiat teoriassa. Toisaalta kuitenkin opiskelija ei rohkene tai välitä tuoda esille, ettei ole ymmärtänyt tai oppinut opetettua asiaa.

Työelämän koulutuksissa tulkki usein kulkee opetuksissa mukana. Etenkin tarkan valvonnan alaisen koulutuksen toteuttamisessa, kuten työturvallisuuskorttikoulutuksissa tulkki toimii kouluttajan tukena. Mahdollisesti oppimateriaali ja testit ovat tuotettu maahanmuuttajan omalla kielellä. Haasteena lakisäätöisessä tai tämän tyyppisessä koulutuksessa on miten koetaan tulkin tapa tulkita asiat ja voiko kouluttaja olla täysin varma siitä, että opetetut asiat ovat tulkittu oikein.

Haastattelussa tiedusteltiin opettajien keinoja helpottaa maahanmuuttajaopiskelijoiden koulutuksen sujuvuutta. Selkeää keinoa tai toimintamallia ei noussut esille. Lähinnä ongelmaksi

muodostuivat resurssien ja ajan puute tai opetusmateriaalin valmistamiseen ei ole varattu aikaa. Pohdinta ylsi myös opiskelijan henkilökohtaistamisen tasolle. Todettiin, ettei resursoinnin puute ole mahdollistanut opiskelijoiden yksilöllisyyden huomioimista riittävästi, mm. tukiopetuksen tuottamisen mahdollisuus.

Ammatillisen koulutuksen ryhmät ovat usein monikulttuurisia. Muun ryhmän tuki ja vaikutus maahanmuuttajan oppimisen sujuvuuteen on suuri. Usein opiskelijat tukevat ja kantavat maahanmuuttaja opiskelijoita koulutuksessa eteenpäin, mikäli maahanmuuttaja opiskelija itse on aktiivinen sekä motivoitunut oppimaan. Yhtenä vaikuttavana tekijänä voisi olla koulutuksien alussa pidettäviä ryhmäytymispäiviä, jolloin tutustuminen opiskelijoiden kesken on tapahtunut muualla kuin tavanomaisessa oppilaitosympäristössä.

Kun taas koulutuksissa joissa ryhmäytymispäivää ei ole pidetty ryhmän yhteinen henki ole päässyt muodostumaan ja kasvamaan toisiaan tukevaksi. Näissä koulutuksissa maahanmuuttaja opiskelija voi usein tuntea olonsa syrjäytyneeksi, eivätkä muut opiskelijat toimi kannustavana ja kantavana voimana maahanmuuttaja oppilaan oppimisen tukemiseksi. Lyhytkestoisissa, kuten yhden päivän koulutuksissa ei ryhmäytymisestä tule niin suurta vaikutusta.

Ammattiopettajan persoonan vaikutus koulutuksen etenemiseen ja sen sujuvuuteen on suuri. Maahanmuuttajaopiskelijan henkilökohtainen kannustaminen ja yksilön ohjaaminen ovat tärkeitä huomioida koulutuksen suunnittelussa sekä sen toteutumisessa.

Aikaresurssit koettiin usein riittämättömiksi, jolloin yksilöiden tarpeita ei ole ollut kovinkaan helppo ottaa huomioon. Toisaalta opiskelijaa ei voi pakottaa ohjaukseen ja opetukseen ellei hänellä ole halukkuutta oppimiseen.

Lyhyissä täydennyskoulutuksissa aika on suurelta osin rajoittava tekijä ja usein jää varmistamatta onko opetetut asiat opittu ymmärretysti, etenkin opiskelijoiden ollessa uusia. Mikäli opiskelijat ovat entuudestaan tuttuja, on helpompi lähteä pohtimaan ja esittämään suoria kysymyksiä viitaten edelliseen oppituntiin.

Lyhytkoulutukset ovat 1 – 2 (max 5pv) päivän koulutuksia. Lyhytkoulutukset päättyvät melkein poikkeuksetta testiin ja osaaminen testataan ja oikeiden vastausten läpikäynti (PAKK). Esim. Työturvallisuus, trukkiturvallisuuskoulutus, tulityö, hygieniaosaamistodistus, vesihygieniaosaamistodistus. Monissa lyhytkoulutusten testeissä on mahdollisuus selkokieliseen testiin tai suulliseen testiin. Näitä tapoja käytetään testien uusinnossa vaikka kyseessä ovatkin lyhytkoulutukset.

Vieraskielisten opiskelijoiden tarpeet opettaja huomioi yleensä kysymyksillä ja keskustelujen

kautta. Haastatteluissa tuli selkeästi esille, että opettajan aktiivinen läsnäolo on välttämätöntä. Näin opettaja pystyy paremmin havainnoimaan oppilaan kehittymistä tai mahdollisesti vielä kehitettäviä asioita oppimisen suhteen.

Valmiina ostettavan oppimateriaalien tuottamisessa ei ole juurikaan otettu huomioon maahanmuuttajaopiskelijoiden tarpeita vaan usein oletetaan, että oppiminen tapahtuu samassa rytmissä muiden opiskelijoiden kanssa. Hyvänä esimerkkinä löytyy Hygieniaoosaamiseen selkokielineen oppikirja, joka perustuu lähinnä visuaalisuuteen.

Henkilökohtaistaminen on haasteellinen toteuttaa etenkin lyhyissä koulutuksissa. Pidemmässä koulutuksissa henkilökohtaistaminen on tärkeä osa ammatillista koulutusta. Opettajat kuitenkin kokivat, että henkilökohtaistaminen ei ole toteutunut riittävästi vaikka tavoitteena on ollut toteuttaa henkilökohtaistamista mahdollisimman hyvin. Yleisemmäksi syyksi henkilökohtaistamisen toteutuksen riittämättömyyteen kerrottiin aikaresurssien puute.

Koulutusten kehittämisen ideat maahanmuuttajaopiskelijoiden osalta kulminoituvat suomenkielen opetukseen ja sen linkittämiseen ammatilliseen opetukseen. Opetusmateriaalin visualisointi ja selkokieliisyys nousivat tärkeinä asioina esille materiaalin tuottamisen suhteen. Joidenkin haastateltavien vastauksista nousi esille myös muita seikkoja koulutuksien kehittämisestä esimerkiksi pienempien oppilasryhmien tai maahanmuuttajille oman ryhmän muodostaminen. Työpaikkaohjaajien koulutus tulee tehdä maahanmuuttajaopiskelijoiden oppimisvalmiudet huomioiden.

3.2 Yhteenveto maahanmuuttaja opiskelijoiden haastatteluista

Haastattelimme yhteensä kuutta maahanmuuttajaopiskelijaa. Haastateltavat ovat olleet tai ovat edelleen opiskelemassa Porin Aikuiskoulutuskeskuksessa. He ovat suorittaneet tai suorittavat opiskelunsa työvoimakoulutuksessa ja koulutuksen kestot ovat 3 -24 kuukautta. Oppilasryhmät ovat muodoltaan monikulttuurisia, ryhmät koostuvat useimmiten suomalaisista, venäläisistä ja thaimaalaisista.

Haastatteluissa kysyttiin (liite 2) yleisesti koulutuksen onnistumisesta, sen sujuvuudesta, haasteellisuudesta, opiskelijaryhmän vaikuttavuudesta sekä opetusmateriaalin ymmärrettävyydestä. Haastattelun kysymykset ovat aiheiltaan samanlaiset, kuin opettajien haastatteluissa käytetyt kysymykset.

Koulutuksen sujuvuus todettiin yleisesti hyväksi. Koulutuksessa korostui selkeästi käytännön työn oppiminen ja suorittaminen. Muutaman opiskelijan kohdalla esiintyi vielä kehittymättömyyttä käytännön työskentelyssä ja erityisesti mainittiin opiskeluajan olevan liian lyhyt.

Oppimisen haasteellisuus tai ongelmallisuus ilmenee suomenkielen taidon puutteessa. Suullinen ja kirjallinen viestintä on maahanmuuttajaopiskelijalle haasteellista. Haastateltavat totesivat, että alan ammattitermistö sisältää paljon uusia ja vaikeita sanoja, joita heidän on vaikea ymmärtää. Toisaalta opiskelijat ovat koulutuksissaan osittain käyttäneet englannin kieltä oppimisessa, helpottaakseen ammattisanaston ymmärtämistä. Opiskelijat kokivat kuitenkin englannin kielellä opiskelemisen vaikeuttaneen heidän opiskelujaan, koska ammattisanasto tulee hallita suomeksi.

Opiskelijaryhmän vaikutus koulutuksen kulkuun oli erittäin merkittävä tekijä oppimisen suhteen. Maahanmuuttaja opiskelijat kokivat, että muu ryhmä antoi apua ja voimia opiskelemiseen, joka koettiin helpottavaksi tekijäksi. Lisäksi maahanmuuttaja opiskelijan henkilökohtainen rohkeus tuli haastatteluissa myös esille. Opiskelijan rohkeus tulla esille ja oppia asioita ovat myös paljolti maahanmuuttaja opiskelijasta itsestään kiinni. Opiskelijan oma joustava suhtautuminen auttoi myös koulutuksessa oppimisen sujuvuutta.

Opettajan vaikutus maahanmuuttajaopiskelijan oppimiseen koettiin tärkeäksi ja opettajan rooli oppimisen tukemisessa korostui. Muutaman opiskelijan kohdalla koulutuksen alussa oli vaikeuksia ymmärtää opettajan puhetta. Opiskelun edetessä oppilaat oppivat ymmärtämään kuulemansa ja myös oppiminen helpottui. Koettiin myös tärkeänä, että päävastuullinen opettaja on sama koko koulutuksen aikana, eikä opettaja vaihdoksia tapahdu koulutuksen aikana. Opiskelijoiden omien ja yksilöllisten tarpeiden huomioiminen koettiin onnistuneen.

Haastatteluissa opiskelijat antoivat myös koulutukseen liittyviä kehitysehdotuksia. Opiskelumateriaalin määrä ja henkilökohtaisen opettamisen määrä koettiin suurimmaksi kehittymisen tarpeeksi. Opiskelijat kokivat, että kirjallista materiaalia on jaettu liian vähän ja muistiinpanojen tekeminen opettajan puheesta on haasteellista. Valmista ja kopioitua materiaalia toivottiin enemmän. Myös henkilökohtaisen opettamisen määrää olisi lisättävä, jolloin oppiminen olisi yksilöllisempää. Suomenkielisen opetusmateriaalin katsottiin olevan pääsääntöisesti riittävää. Kuitenkin ammattitermistön hahmottaminen ja ymmärtäminen voisi olla omalla äidinkielellään opittuna selkeämpää. Yleisesti opiskelijat kokivat, että suomenkielellä suoritettu koulutus kehittää maahanmuuttajien suomenkielen taitoa sekä kirjallisen materiaalin tuottamista.

3.3 Yhteenveto TE-keskuksen haastattelusta

Hanketta varten kävimme keskustelua myös Työ- ja elinkeinokeskuksen (TE-keskus) henkilökunnan kanssa. Heidän tavoite on parantaa maahanmuuttajien osallistumista koulutuksiin sekä heidän mahdollisuuksia osallistua työmarkkinoille.

Keskustelun edetessä kävi ilmi, ettei yhteistyö eri toimijoiden välillä ole saumatonta. Suurimpana ongelmana pidettiin tiedon välityksen puutteellisuutta. Keskusteluissa pohdittiin keinoja asian korjaamiseksi. Toisinaan on ollut tapana, että TE-keskuksesta työvoimaneuvoja vieraillee koulutusten aloituksissa, mutta käytäntö ei ole ollut säännönmukaista. Samoin erilaisissa yritysten tai oppilaitosten järjestämissä yhteistilaisuuksissa on vierailtu TE-keskuksen toimesta.

Lisäksi keskustelussa tuotiin esiin suomenkielentaidon hallinnan arvioinnin vaikeus. Työvoimaneuvoja on usein pitkän kokemuksen omaava henkilö, joka suorittaa kielitaidon hallinnan arvioinnin. Arvioinnista voi kuitenkin tulla virheellinen, koska aika arvioinnin suorittamisen on melko lyhyt kestoista. Lisäksi maahanmuuttaja asiakas mahdollisesti asioi puolisonsa kanssa, jolloin arvioinnin virheellisyys kasvaa. Samansuuntaisia kokemuksia on oppilaitoksista. Ensivaikutelma saattaa olla, että henkilöllä on kohtuullinen kielitaito, mutta jonkun ajan ja erilaisten todellisten tilanteiden tuoman kokemuksen jälkeen arvio saattaa muuttua. Näin ollen myös koulutuksista päätettäessä tehty kielenopetuksen tarve arvioidaan virheellisesti.

3.4 Johtopäätökset haastatteluista

Haastatteluihin osallistuneiden vastauksista yhtenäiseksi ongelmaksi muodostui maahanmuuttajien heikko kielitaito. Kielitaidon arvioinnin suorittaminen koettiin haasteelliseksi. Kielitaidon arvioinnista tulee helposti virheellinen, sillä aikaresurssit arvioinnin suorittamiseksi ovat usein rajalliset. Kielitaidon virheellinen arviointi vaikeuttaa opettajan työskentelyä suunniteltaessa opetusmateriaalia sekä yleisesti opetuksen kulkua.

Koulutuksen alussa tehtävässä henkilökohtaistamissuunnitelmassa on tärkeää arvioida sekä huomioida maahanmuuttajan opiskelijan suomenkielentaito ja tarve suomenkielen opetukselle. Opiskelijat kokevat kielitaidon puutteen hankaloittavan omaa opiskeluaan, joka osaltaan vaikuttaa heikentävästi opiskelemisen motivaatioon. Heikko kielitaito hidastaa oppilaan oppimista sekä vaikeuttaa opettajan opettamista. Puutteellinen kielitaito heikentää opiskelijan mahdollisuutta työllistymiseen koulutuksen jälkeen.

Työelämässä korostuvat ammattisanaston hallinta, työohjeiden sisäistäminen sekä työturvallisuuden noudattaminen. Puutteellinen suomenkielentaito heikentää edellä mainittujen asioiden hallitsemista. Yhteiset näkemykset jokaisella taholla ovat lähes samat. Tiedonkulkua ja yhteistä ymmärrystä osapuolten välillä on lisättävä parempien tuloksien saavuttamiseksi. Tahtotila on kaikilla sama, mutta miten muutamme toimintatapojamme jolla saavutamme kaikille yhteisen edun? Tähän asiaan haemme edelleen ratkaisuja, jotka helpottaisivat kaikkien osapuolten arkista työskentelyä.

Puutteellisella kielitaidolla koulutuksiin ohjattu henkilö ei saa koulutuksesta itselleen myöskään ammatilliseen osaamiseensa apua. Tästä syystä todellinen kielitaito tulisi pystyä arvioimaan mahdollisimman tarkasti ja oikeellisesti.

4 OPETUKSEN TYÖKALUJA

4.1 Visuaalisuus

Visuaalisuus on hyvä apukeino. Jo vanha sananlasku sanoo; ”Yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa”. Tämä pitää paikkansa sillä on paljon asioita joita on vaikea kuvata ilman jotain selventävää kuvaa tai kaaviota. Pienet videot, elokuvat ja näytelmät sekä opetusmateriaali, jossa on paljon kuvia selventävät ja auttavat sanoman perille menoa.

Opetusmateriaalin esittäminen nykyaikaisen tietotekniikan avulla helpottaa sanoman perille menoa. Esimerkkinä trukkikoulutukset, joiden opetusmateriaaliin on helppo upottaa kuvien kertomia sanomia, esimerkiksi trukin osien ja termien opetus. Kun aina sama termi ja kuva yhdistyvät, useammanlainen oppija saavuttaa oppimistuloksia.

Tässä kappaleessa mietitään visuaalisuutta vieraskielisen oppilaan opettajan työvälineiden kannalta. ”Suurin osa ihmisistä oppii useiden havaintokanavien kautta. Kuitenkaan ihan puhtaasti visuaalista oppijaa ei varmaan ole. Visuaalis-kinesteettisellä oppijalla on suuria vaikeuksia pysyä opetuksessa mukana silloin kun se on pelkästään auditiivista. Tästä on yhdellä ryhmän jäsenellämme omakohtaista kokemusta, oppiminen on todella vaikeaa oppitunneilla joissa opettaja ei esitä aiheensa tueksi yhtään kuvaa tai tekstiä heijastettuna tai tunneilla ei jaeta mitään oppimateriaalia. Pelkän kuuloaistin varassa hänen oppimistuloksensa on melkein olematonta.” (Liite 3, Seitola, Teija, Tarvainen, Vesa & Hyyti, Heikki. Oppimistyylin yhteys oppimiseen.)

”Miten tehostat oppimiskykyäsi? (Liite 3)

- Käytä muistiinpanoissa apuna kaavioita sekä alleviivauksia ja muita merkintöjä.
- Koeta lukea uutta informaatiota sen sijaan, että kuuntelisit sitä.
- Luo mielessäsi kuvia muistin tueksi.

Keskity tiukasti, kun kuuntelet suullista esitystä.”

Edellä olevan liitteenä 3 olevasta taulukosta lainatun tekstin ohjeesta pitää kommentoida, että vieraskielisen, heikosti tai auttavasti suomenkieltä osaavan oppijan on melko vaikeaa tehdä kaavioita tai muistiinpanoja puheviestinnästä, koska hänen pitää kääntää asiat ensin äidinkielelleen ja se vie aikaa hetken ainakin. Tämän sisäisen kääntämisen aikana opettaja on jo siirtynyt ehkä uuteen asiaan ja niin vieraskielinen oppija on pudonnut kärryiltä. Vieraskielisen tai heikon suomenkielentaidon omaavan ryhmän opetuksessa pitää huomata myös säätää ajankäyttö sen mukaisesti, että oppijalla on aikaa mieltää asia.

4.2 Visuaalinen materiaali

Kuvia me näemme kaikkialla ja niitä käytetään asioiden selventämiseen kirjallisuudessa, opetusmateriaaleissa, internetissä, taiteessa ja varsinkin maahanmuuttajille suunnatussa opetusmateriaalissa. Kuvat voivat olla valokuvia, piirroksia, kaavioita tai karttoja. Samoin normaaleilla aisteilla varustetuilla ihmisillä (siis ellei ole näkörajoitteisuutta) maailma on hyvin visuaalinen paikka. Ryhmän omia kokemuksia opetustyöstä ja käytännön elämästä voisi ottaa esimerkkinä esimerkiksi laitteiden, koneiden ja kaikenlaisten itse koottavien huonekalujen ja niin edelleen käyttöohjeista. On paljon helpompi ymmärtää mitä kokoamisohje tai käyttöohje tarkoittaa vasemmalla puolella olevalla neliökuvalla varustetulla napilla, kun näkee kuvasta missä se sijaitsee. Samoin tuohon nappiin painetulla symbolilla voi olla iso merkitys.

Kuvat voivat olla huomiota kiinnittäviä, varoittavia, tunteita herättäviä, oppimista helpottavia, informatiivisia, asennetta muuttavia jne. Kuvat voivat olla ns. kuvitusta tai tekstin ymmärtämistä helpottavia ja tähän jälkimmäiseen pitäisi pyrkiä kun luodaan opetusmateriaalia vieraskieliselle oppijalle (lähinnä maahanmuuttajille). Kuvalla voidaan myös yrittää vaikuttaa asenteisiin lähinnä siten, että vedotaan ihmisen tunteisiin ja sen kautta aiempaan asenteeseen.

Kuva voidaan valita tietoisesti ajattelemalla sen välittämää viestiä, onko se selkeä, voimakasta tunnetta herättävä, yksityiskohtainen vai yksinkertaisesti vain kiinnostusta herättävä. Kuvan valinta riippuu voimakkaasti siitä mitä kuvalla halutaan ilmaista. Selkeät ja informaattiset kuvat soveltuvat hyvin opetukseen. Kuvan kiinnostavuus lisää oppimisvaikutusta. Yksinkertaisimmillaan kuva on opettajan tekemä selventävä piirros liitutaalulle.

Opetuksessa käytämmekin kaikkia näitä ulottuvuuksia. Tunteita herättäviä kuvia käytämme varsinkin turvallisuusasioiden koulutuksessa ja opetuksessa, samoin nykyään paljon puhutussa ja ajankohtaisessa kestävän kehityksen periaatteiden opetuksessa. Jokaisen näyttötutkintoon valmistavassa koulutuksessa pitää ottaa huomioon tutkintojen perusteissa mainittuna oleva lause; ”Osa työnsä kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti” ja sen perusteella ammatillisessa opetuksessa käydään lävitse kestävän kehityksen periaatteita ja tunteita herättävä kuva voi olla vaikka sellainen jossa on kuvattu metsää, jonne on heitelty roskia ja jätteitä.

4.3 Esineet opetuksessa

Esineitä tai muita käsin kosketeltavia havainnointimateriaaleja on hyvä käyttää. Ne tuovat kohteen konkreettiseksi ja lähelle sekä herättävät puhuttua asiaa enemmän ajatuksia, tunteita ja kokemuksia. Erilaisia pikkuesineitä voi käyttää esim. tunnin alussa, jos haluaa kerätä oppijoilta heidän ajatuksiaan, reaktioitaan ja kokemuksiaan käsiteltävästä asiasta. (Jyväskylän yliopisto avoin yliopisto. Visuaalinen materiaali.)

Tässä yllä olevassa tekstissä mainitaan, että esineitä voi käyttää tunnin alussa. Opetuksessa voidaan kuitenkin käyttää esineitä, esimerkiksi pienoismalleja missä kohtaa tuntia halutaan, selventämään ja selkeyttämään sekä havainnollistamaan esitettävää asiaa.

Esimerkiksi trukkiturvallisuuskoulutuksessa käytetään ns. leluja opetuksessa koska esim. trukki tai oikeat kuormalavat ovat liian isoja tuotavaksi teorialuokkaan havaintoesineiksi. Olennaisia asioita niistä voi esittää havainnollisesti pienoismalleilla. Pienoismallia voi sekä katsoa että koskea ja sen esikuvan rakenne/toiminta selviää paremmin kuin kuvasta.

Toisilla aloilla varsinaisia työvälineitä voi esitellä teoriatunnin yhteydessä esim. sorvin teriä, pieniä siivousvälineitä, hitsaustarvikkeita tai työturvallisuusvälineitä. Niiden käyttöä ja niiden ominaisuuksia on helpompi kuvata, kun on jotakin käsin kosketeltavaa. Tällöin käyttöön tulevat kaikki havaintokanavat:

- opettajan puhe audiitiivisena
- heijastettu, kirjoitettu teksti (videotykki tai piirtoheitin, nykyään dokumenttikamera) visuaalisena
- pienoismallin tai esim. siivousvälineen koskettamisessa ja näkemisessä yhdistyvät sekä visuaalisuus että kinesteettisyys
- keskustelu ja kommentointi konkreettisen esimerkin avulla (esine tai malli siitä) tukee sekä audiitiivista että visuaalista ja kinesteettistä oppijaa oppimisessaan

Opettajan asiasta innostunut asenne näkyy ja tuntuu luokan tunnelmassa. Ihminen oppii positiivisessa ympäristössä paremmin kuin mallissa, jossa opettaja vaihtaa kalvoja ja puhuu ääneen kalvoihin kirjoitettua tekstiä. Tällaisia tunteja, joissa käytetään ns. ”kalvosulkeisia” olemme varmaan kaikki käyneet kuuntelemassa.

Menetelmä; ”Minä opetan ja te olette hiljaa.” ei kuulu nykyaikaisen opettajan opetusmenetelmiin, vaikka se joskus harvoin sopiikin opetettavaan asiaan paremmin kuin muut menetelmät. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi lakiteksti, jota ei juuri lainkaan voi ryhtyä muuntamaan hauskaksi tai viihtyisäksi ”leikkimällä” sanoilla. Sanojen muuntaminen tai lausejärjestyksen muuttaminen saattaa asetus- tai lakitekstissä muuttaa koko asian luonteen ja silloin se

ymmärretään eri tavalla kuin se on tarkoitettu. Tämä on varmaan vaikeinta asiaa opettaa vieraskieliselle, sanat ja termit ovat vaikeita suomenkieliselle oppijallekin.

Visuaalisuus auttaa myös silloin kun opiskelijalla/oppijalla on lukihäiriö tai jokin muu lukemista häiritsevä tekijä. Kirjoitetun asian näkeminen selventävänä kuvana auttaa mieltämistä varsinkin uusien asioiden kohdalla. "Lukihäiriö-oppijaa" tuetaan kokeissa yleensä lukemalla testin kysymykset ääneen, varsinkin monivalintatesteissä, mutta opetuksessa ja yksin opiskellessa mieltämistä auttavat selkeät kuvat sekä selkokielineen teksti. Vieraskieliselle oppijalle asiaa pitäisi selvittää kuvien lisäksi käyttämällä selkokieltä ja sanojen synonyymejä.

4.4 Selkokielyisyys

"Selkokieli on selkeää kieltä niille, jotka sitä tarvitsevat, esimerkiksi erityisryhmille, kuten vanhuksille, vammaisille tai maahanmuuttajille" (Opetushallitus.)JOKERI-projekti. Jokainen on erilainen oppija). Maahanmuuttajan opetuksessa pitää muistaa selkokielyiset sanat ja kuvallisen viestinnän apuvälineet. Sanoja pitäisi käyttää perusmuodoissaan. Kuvienkin pitäisi olla kuvaavia ja selkeitä, mielellään kertovia.

Edellä mainitun JOKERI-projektin tuotos ja ryhmän jäsenien omat kokemukset ovat herättäneet seuraavia ajatuksia. Selkokieli on jotain mikä yrittää sanoa asiat perusmuodoissa, jotta suomenkieltä vasta opetteleva voisi ymmärtää helpommin asioita. Selkokielyisyys pitää muuntaa kulloinkin opetettavan asian ja opetettavan oppijaryhmän tarpeita vastaavaksi.

Selkokielessä asioiden yksinkertaistaminen on tärkeää, siksi siitä on etuja riippumatta onko kuulija suomenkielinen vai vieraskielinen. Samoin silloin, kun kertoo ensimmäistä kertaa jostain asiasta, kannattaa miettiä mikä siinä on tärkeää, mikä on ajatuksen perusidea.

Asian selvittäminen kannattaa aloittaa siitä, että kertoo mitä on tarkoitus käsitellä ja miksi. Ensin käydään läpi pääasiat ja yritetään varmistaa kaikkien ymmärtäneen ja sitten vasta pääkohdat aukaistaan. Pyritään siis selvittämään, miksi tätä asiaa käsitellään ja miksi se on tärkeää, missä sitä käytetään. Tällä tavoin yritetään löytää selvä motiivi tekemiselle ja oppimiselle.

Selkokielyen lisäksi pitää muistaa kerrata asiat. Tässä voi käyttää sanojen synonyymejä ja selventäviä piirroksia tai kuvia, videoita, elokuvia, interaktiivista oppimista tai pelejä. Vältetään sivistyssanoja, varsinkin niitä joiden merkitystä ei opettajakaan pysty muutamalla selkeällä sanalla tai lyhyellä lauseella selventämään.

Riskinä selkokielelle muuttamisesta on se, että alkuperäinen ajatus saattaa muuttua. Asioiden sisältö pitää pystyä säilyttämään ennallaan. Selkeä ja koko ajan asiassa pysyvä pääteema

auttaa ymmärtämään kokonaisuuksia ja maahanmuuttajalle/vieraskieliselle oppijalle pitää antaa aikaa asioiden käsittämiseen ja mieltämiseen.

Maahanmuuttajan opetuksessa voidaan käyttää ammattikielensanastoja auttamaan oppimista, jos sanasto voidaan liittää kuviin se selkeyttää käsitteiden ja nimitysten ymmärtämistä sekä oppimista. Oppimista voi testata pitämällä pieniä kyselytuokioita tai pienimuotoisia testejä.

Silloin, kun puhutaan suomenkielisen tutkintoon valmistavasta koulutuksesta tai tutkinnon suorittamisesta pitää tutkinnon suorittajalle saada jo valmistavan koulutuksen alusta asti tueksi suomenkielen opetusta, mikäli hänellä ei ole koulutuksen alussa riittävää kielitaitoa, jonka tasoksi voidaan katsoa Yki-kielitestin tasoa 2. Suomeen muuttavalta maahanmuuttajalta vaaditaan kuitenkin jo kansalaisuushakemuksen käsittelyvaiheessa tasoa 3.

4.5 Puheviestintä

4.5.1 Puheviestintä yleisesti

Viestintä on käytännössä vuoropuhelua, jossa viestittäjän ja viestin vastaanottajan roolit usein vaihtuvat. Viestintä on myös tiedottamista, tiedolla varustamista, tiedon jakelua, tiedoksi antamista.

Puheviestintään valmistautumista ja suunnittelua ohjaavat puhe-esityksen sisältö, tarkoitus ja kohderyhmä. Hyvä valmistelu vaikuttaa suoraan sanoman ymmärtämiseen. (Jyväskylän yliopisto kielikeskus. Puheviestinnän perusteita.)

Viestinnän suunnittelussa ja valmistautumisessa on mahdollisesti tehty virheitä silloin, kun viesti ei näytä menevän perille ja puheviestinnän tukena käytetty havainnollistaminenkaan ei auta. Tässä tilanteessa viestijän on pystyttävä joustamaan ja muuttamaan laadittuja suunnitelmia toimivammiksi.

Tarkasteltaviksi voidaan ottaa seuraavat asiat:

- sanoman sisältö
- tavoitteen uudelleen määrittely
- sanoman jäsentäminen
- asioiden perustelevuus (vakuuttavuus)
- havainnollistamisen vaihtoehdot

Viestintätilanteita suunniteltaessa on huomioitava, että ne eivät koskaan toistu täysin samanlaisina. Valmiutta vanhojen menettelytapojen korjaamiseen, muokkaamiseen ja uusien kehittämiseen on sen vuoksi pidettävä yllä. (Repo & Nuutinen 2003, 143 -145.)

Esitys voidaan tehdä kohderyhmälle sopivaksi suorittamalla kuulija-analyysi. Tarkasteltavia asioita ovat esimerkiksi:

- tiedot käsiteltävästä aiheesta
- koulutus, sukupuoli ja ikä
- aihealueen sisältöä käsittelyä koskevat odotukset.
- puhujan ja kuulijoiden aikaisemmat kontaktit

Puheviestinnässä sanoman kokonaisuudessaan tuottavat verbaalinen (sanallinen) ja nonverbaalinen (sanaton) viestintä yhdessä (Repo & Nuutinen 2003, 146). Opetus pitäisi suunnitella sellaiseksi, että erilaisten miellejärjestelmien mukaiset oppimistyyliä havainnollistamisessa huomioidaan. Erityisesti havainnollistamisessa on tärkeää huomioida miellejärjestelmien mukaiset oppimistyyliä. Opettajan oma vahva alue voi vaikuttaa merkittävästi siihen, mitä keinoja hän käyttää. Vuorovaikutteisissa viestintätilanteissa opettaja voi saada uusia virikkeitä havainnollistamiskeinojen valintaan eri tavalla asioita hahmottavilta oppilailta. (Repo & Nuutinen 2003, 148 -149.)

Viestintä on mukautettavissa paremmin kohderyhmän valmiuksien ja sanoman vastaanottokyvyn mukaiseksi, kun viestijä osaa asettautua myös kuuntelijan asemaan. Kohderyhmän kuunteleminen ja reagoinnin seuraaminen on tärkeää vastavuoroisissa viestintätilanteissa. Viestinnästä katoaa helposti vuorovaikutteisuus ja mielenkiinto esitettävään asiaan katoavat, jos puhuja ei pysty tulkitsemaan oikein kuulijoiden reaktiota. Katsekontaktin säilyttäminen esityksen aikana luo tunteen, että sanoma on suunnattu kohderyhmälle (Repo & Nuutinen 2003, 163 -166.)

4.5.2 Puheviestintä maahanmuuttajien opetuksessa

Maahanmuuttajien opetuksessa opettajan havainnoimisen ja kuuntelemisen taidot korostuvat, koska maahanmuuttajaoppilailla on kulttuurieroista ja suomen kielen puutteellisesta taidosta johtuvia ymmärtämisvaikeuksia. Opiskelussa etenemisen on tapahduttava jokaisen opiskelijan omaan tahtiin ja riittävän hitaasti. Asioiden kertaamisesta on yleensä hyötyä. Ammattisanaston ja -termien opettamiseen kannattaa yhdistää suomen kielen opetus. Opettajan on hyvä perehtyä ennakolta selkokieleen, koska hän joutuu kiinnittämään erityistä huomiota puhekielensä ymmärrettävyyteen maahanmuuttajia opettaessaan. Opettajan täytyy puhua hitaammin, ääntää sanat selvästi ja tarkkailla puhekieltään, jotta sanoma välittyisi riittävän selkeästi kuulijoille. Harvinaisemmat sanat, pitkät yhdyssanat, ammattitermit ja yleisen arkikielen sanastoon kuulumattomat sanat kannattaa selittää maahanmuuttajaopiskelijoille yksinkertaisella selkokielellä. Ymmärtäminen pitäisi tarkistaa ennen kuin opiskelussa mennään eteenpäin. Kokemus on osoittanut että työhjeiden kirjoittaminen oppilailla opettajan sanelun mukaan parantaa asioiden muistamista ja helpottaa kertaamista. Muun kirjallisen materiaalin, kuten monisteiden laajamittainen jakaminen ei ole opetuksen alkuvaiheissa mielekäästä, koska asioiden omaksuminen on alussa hidasta. (Saarinen & Parviainen 1995, 27–28.)

Selkokielen määritelmiä on useita. Lyhyesti voi sanoa, että selkokieli on hyvin tajuttavaa kieltä, jossa kielellistä ilmaisua muutetaan, sekä muokataan tietoisesti ja suunnitelmallisesti helpommin ymmärrettäväksi. Huomiota kiinnitetään esityksen rakenteeseen ja sisältöön. Selkokieli on rakenteellisesti ja sisällöllisesti yksinkertaisempaa kuin yleiskieli. Selkokielistä esitystä laadittaessa ja puhuttaessa voidaan huomioida myös kuulijan ajatus- ja kokemusmaailma, sekä kielelliset valmiudet. (Saarinen & Parviainen 1995, 80.)

Selkokieli koostuu lyhyistä, tavallisista sanoista, konkreettisista ilmaisuista, adjektiiveja ja adverbeja on vähän. Sivulauseiden ja lauseenvastikkeiden määrä on myös suhteellisen pieni verrattuna normaaliin kielenkäyttöön. Kaikki keinot, jotka auttavat ymmärtämistä on otettava käyttöön puheviestinnän tueksi. Käsitteellisten ilmaisujen käyttö opetuksessa on suhteutettava oppilaiden henkilökohtaisten ymmärtämisvalmiuksien mukaiseksi. Tuttu aihe, samaistumisen mahdollisuus ja asioiden kokeminen itselle tärkeäksi lisäävät opiskelumotivaatiota. Ymmärtämistä edistävät asiat painottuvat ja vaihtelevat maahanmuuttajaoppilaillakin yksilöllisesti. Oppimateriaalia laadittaessa kannattaa selvittää, että onko eri miellejärjestelmien huomioimisesta opetuksessa hyötyä.

Puheviestinnässä muistettavia hyödyllisiä asioita ja toimintatapoja:

- kertaaminen, eli toisto.
- käytetään mahdollisuuksien mukaan vaihtoehtoisia ilmaisuja ja sanoja.
- esitetään asiat sellaisessa muodossa, että eläytyminen ja samaistuminen ovat mahdollista.
- puheviestintäesitys rakennetaan yhtenäiseksi ja kokonaiskuvan muodostamista tukevaksi ja helpottavaksi.
- aihe rajataan.
- kerrotaan vain ydinasiat.

Tällä tavalla omaksuttu tieto jäsentyy paremmin ja muodostaa hyvän pohjan uusienkin asioiden oppimiselle ja ymmärtämiselle.

Sanoman ymmärtäminen vaatii oppilaalta usein myös tavallista perusteellisemmän kuuntelemiseen keskittymisen. Tällöin on hyvä ottaa mukaan oppilaalle tuttuja asioita joihin uudet ja oudommat asiat liitetään. Oppilaalle tuntemattomat sanat ja ilmaisut on selitettävä ja liitettävä useampiin asiayhteyksiin, konkreettisiin esimerkkeihin ja kytkettävä asiat toimintaan, suoritettaviin tehtäviin jne. Tunnetasolla oppimista helpottaa myönteinen ilmapiiri. (Saarinen & Parviainen 1995,81.)

5 SUOMEN KIELEN TAITO

Maahanmuuttaja, yleinen kielitutkinto ja ammatillinen koulutus

”Todistus yleisen kielitutkinnon (Yki-kielitutkinto) suorittamisesta suomen tai ruotsin kielessä suullisesti ja kirjallisesti vähintään yleistaitotasolla kolme. Ennen vuotta 2002 annetussa todistuksessa yleistaitotason tulee olla vähintään neljä.” (Maahanmuuttovirasto. Kielitaitoedellytys kansalaisuushakemuksessa.)

Haastattelimme suomen kielen opettaja Nina Engblomia ja ohjaavaa opettajaa Päivi Suomista, jotka toimivat maahanmuuttajaopiskelijoiden kanssa. He kertoivat, että kotouttamiskursseilla maahanmuuttajilla on mahdollisuus suorittaa Yki-testi. Kansalaisuuteen liittyvään hakemukseen liittyvät kielitaitovaatimukset ovat yllä, lainattuna maahanmuuttoviraston internet-sivuilta. Maahanmuuttajan ei tarvitse kertoa osallistumisestaan YKI-testiin tai sen tulosta työvoimaviranomaiselle eikä kenelle muullekaan. Kielten opettajien yhteinen oletamus on, että maahanmuuttaja ei pääse muihin suomenkielen-koulutuksiin, jos he kertovat työvoimatoimistossa osallistuneensa jo kielikurssille ja siihen kuuluneeseen kielitutkintotestiin.

Näiden haastattelujen jälkeen muodostui mielikuva, että työvoimaviranomaiset, eivät tee yhteistyötä suomenkielen testaaajien tai suomenkielen opettajien kanssa johdonmukaisesti ja jatkuvasti, kun kysymyksessä on työvoimakoulutus. Tällöin tilanne on se, että työvoimaviranomaiset eivät tiedä koulutuksiin hakeutuvien oikeaa kielitaidon tasoa valitessaan opiskelijoita koulutukseen.

Jos työvoimaviranomaiset eivät tiedä ammatilliseen koulutukseen valittavan henkilön kielitaidon tasoa, pitäisikö kaikkien ammatillisten koulutusten alussa järjestää kurssi jossa selvitetään näitä asioita aivan samoin kuin selvitetään lukihäiriöitä yms. tukitoimien tarvetta. Samoin valittujen henkilöiden atk-taitojen taso on hyvin vaihteleva. Tällöin ammatilliseen koulutukseen valittujen taso olisi ”preppaavien” kurssien ansiossa homogeenisempi.

Preppaavia kursseja voisi olla ammatilliseen tutkintoon valmistavien koulutuksien edellä siten, että ne olisivat yhteisiä monille valmistaville koulutuksille, jotka alkavat samana vuonna. Preppaavia kursseja, joissa testattaisiin suomen kielen taito ja tarvittaessa opetettaisiin suomen kieltä sekä atk-perustaitoja. Sen lisäksi kurssin sisältöön kuuluisi lukihäiriötesti ja sen tulosten pohjalta tarvittavia tukitoimia. Lisätietoa maahanmuuttaja koulutuksen vaatimuksista löytyy Opetushallituksen sivuilta (http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/maahanmuuttajien_koulutus).

6. HENKILÖKOHTAISTAMINEN

Aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (L 1013/2005) (§ 8) edellytetään että koulutuksen järjestäjä on velvollinen huolehtimaan näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta. Opetushallitus on antanut lisäksi ”velvoittavana noudatettavan” määräyksen henkilökohtaistamisesta (43/011/2006).

Henkilökohtaistaminen perustuu asiakaslähtöisyyteen, ohjauksellisuuteen ja työelämälähtöisyyteen. Henkilökohtaistamiseen kuuluvat aikuisopiskelijan ohjaus- neuvonta-, opetus- ja tukitoimien suunnittelu, suunnitelmien dokumentointi, toteuttamisen ja toteutuksen seuranta.

Henkilökohtaistaminen aloitetaan jokaisen opiskelijan oman lähtötilanteen kartoituksella. Kun lähtötilanne on selvitetty, niin voidaan laatia yksilöllinen toteutussuunnitelma. Henkilökohtaistamissuunnitelma sisältää hakeutumisvaiheen, ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen ja tutkinnon suorituksen toteuttamisen. Oppimisen edetessä toteutussuunnitelman toimivuutta arvioidaan, suunnitelmaa täydennetään ja tarvittaessa myös korjataan. Koulutuksen järjestäjä kerää palautetta henkilökohtaistamisen toteuttamisessa mukana olevilta henkilöiltä. Henkilökohtaistamissuunnitelmaa kehitetään saadun palautteen mukaisesti ja siksi myös työssäoppimispaikoilta ja työpaikkaohjaajilta tulevalla palautteella on suuri merkitys.

Henkilökohtaistamisessa huomioonotettavia asioita ovat myös erilaisesta kulttuuri- ja kielitaustasta tai muusta syistä kuten lukemis- ja kirjoitushäiriöistä johtuvat, oppimista vaikeuttavat erityistarpeet. Henkilökohtaistamissuunnitelma laaditaan yhteistyössä opiskelijan tai tutkinnon suorittajan, tutkinnon järjestäjän ja työssäoppimispaikan edustajan kanssa. Suunnitelman laadinnassa voi olla mukana myös rahoittajan edustaja. Tavoitteena on ammatillisen aikuiskoulutuksen kehittäminen ja parantaminen työelämän vaatimuksia ja opiskelijan osaamistarpeita vastaaviksi.

Hakeutumisvaiheessa selvitetään tutkintoon valmistautuvan opiskelijan ammattitaidon ja osaamisen taso. Ammattitaidon ja osaamisen kartoitus tapahtuu ohjauskeskusteluissa, sekä työtodistusten, työnantajalausuntojen, osaamiskartoitusohjelmien, itsearviointien, erilaisten testausten ja dokumentoitujen työnäytteiden avulla. Asiakaslähtöisyyden toteutumisen kannalta suurin merkitys on sillä, miten luotettavasti lähtötilanteen osaaminen pystytään tunnistamaan ja jokaisen opiskelijan lähtökohdat huomioimaan. Hakeutumisvaiheessa selvitetään alustavasti työpaikkojen mahdollisuuksia oppimis- ja tutkinnon suorittamisympäristönä ja hakijalle soveltuvia muita koulutusjärjestelyjä sekä tarvittavia ohjaus- ja tukipalveluja.

Jokaisen opiskelijan ammattitaidon hankkimisen suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan huomioon opiskelijan elämäntilanne, osaaminen ja oppimistarpeet.

Lisäksi henkilökohtaistamisessa suunnitellaan yhteistyönä opiskelijalle soveltuvat opiskelu- ja arviointimenetelmät sekä ohjaus- ja tukitoimet. Suunnitelma voi sisältää myös mahdollisuuden ammattitaidon hankkimisen työpaikalla eli työssäoppimisen toteutussuunnitelman. Järjestelyistä sovitaan yhdessä opiskelijan, oppilaitoksen ja työpaikan edustajan kanssa. Yhdessä sovitut asiat kirjataan allekirjoituksin vahvistettavaan henkilökohtaistamissuunnitelmaan ja sen toteutumista seurataan ja sitä tarkennetaan säännöllisesti oppimisen edetessä.

Työpaikkaohjaajan on huomioitava omassa ohjaustyössään tutkintoon valmistavan koulutuksen henkilökohtaistamisen vaatimukset.

Työssä oppimisen asiakaslähtöisessä toteutuksessa on kiinnitettävä huomiota seuraaviin asioihin opiskelijan kohdalla:

- oppimisvalmiuksiin ja erilaisiin oppimistyyliin
- itsearviointitaitojen vahvistamiseen
- itseohjautuvuuden kannustamiseen ja ohjaamiseen

Tutkinnon suorittamisen henkilökohtaistamissuunnitelman asiakaslähtöinen toteuttaminen edellyttää suoritettavien tehtävien ja työssä oppimisen huolellista suunnittelua. Opiskelijalle on annettava mahdollisuus oman oppimistyyliinsä ja oppimistapansa käyttämiseen.

Opiskelumotivaatioon vaikuttaa myönteisesti työpaikkaohjaajan palautteen muodossa annettu kannustus ja tuki.

Henkilökohtaisten keskustelujen kautta opettajat ja työpaikkaohjaajat saavat arvokasta tietoa opiskelijan tavoitteista tarpeista ja toiveista. Opettaja ja työpaikkaohjaaja seuraavat ja arvioivat yhdessä opiskelijan kanssa henkilökohtaisen suunnitelman toteutumista. Kokonaisuudessaan henkilökohtainen toteutussuunnitelma rakennetaan tavoitteiltaan selkeäksi ja toteutustavaltaan joustavaksi. (Opetushallitus. Tutkinnon suorittaminen. Henkilökohtaistaminen.)

7 MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJAN HENKILÖKOHTAISTAMINEN AMMATILLISESSA KOULUTUKSESSA

Henkilökohtaistaminen etenee maahanmuuttajan kohdalla saman kaavan mukaisesti kuin muidenkin tutkintoon valmistavaan koulutukseen osallistuvien kohdalla.

Hakeutumisvaiheessa pohditaan yhdessä maahanmuuttajaopiskelijan kanssa onko tutkinto tai ala oikea, onko taso sopiva, perustutkinto/ammattitutkinto vai erikoistutkinto, mitä lisäopintoja tarvitaan, onko jotakin aiempaa osaamista tai tutkintokoulutusta jota voidaan laskea hyväksiluetuksi ja tarvitaanko tukitoimia?

Tarvittavan ammattitaidon hankinnan henkilökohtaistaminen eli valmistavat opinnot ja/tai työssäoppiminen mikäli ammattitaito sallii suoraan tutkinnon suoritusvaiheeseen siirtymisen, tämä vaihe on vain toteamista – tosin aiempi ammattitaito voidaan tunnistaa ja tutkintotoimikunta tunnustaa jollakin tutkintotodistuksella lähinnä. Työtodistuksella ei voi todistaa ammattitaitoa – ammattitaito pitää näyttää oikeassa työympäristössä tutkintoa suoritettaessa.

Valmistavien opintojen aikana henkilökohtaistamista tehdään oikeastaan jatkuvasti, jokainen teoriajakso ja työssäoppimisjakso suunnitellaan etukäteen ja dokumentoidaan HOPS lomakkeella. HOPS keskusteluihin osallistuu koulutuksen aikana opettaja ja opiskelija itse, sekä milloin on kyseessä työssäoppiminen, työnantajan edustaja sekä työssäoppimispaikalla työnopettajana tai työnohjaajana toimiva työkaveri.

HOPS lomake allekirjoitetaan aina keskustelun päätteeksi, kolmikanta periaatteella kun puhutaan tutkinnosta ja tutkinnon suorituspaikasta. Silloin kun HOPS keskustelu on koulussa opettajan ja opiskelijan kahdenkeskistä, he molemmat allekirjoittavat HOPS in, jossa on varattu monta paikkaa Henkilökohtaistamissuunnitelman päivittämistä varten. Maahanmuuttajan kohdalla, kuten muidenkin opiskelijoiden kanssa, mietitään aina yhdessä opiskelijan kanssa onko tarvetta tukitoimiin. Tukitoimia voivat olla lisäkielikoulutus aivan kuten suomenkielisille annetaan tukea lukihäiriöön. Maahanmuuttajille ei vielä ole olemassa lukihäiriöttestejä, sanoo Markku Heiniluoma haastattelussaan (Markku Heiniluoma, PAKK, Haastattelu 10.9.2009).

Tutkinto pitää suorittaa oikeissa työelämän olosuhteissa tehden oikeita alan työtehtäviä. Tutkinnon suorittamisesta tehdään etukäteen HOPS in puitteissa näyttötötilaisuuden suorittamissuunnitelma kolmikantasopimuksena työnantajan, näyttötutkintomestarin ja tutkinnon suorittajan kanssa. Henkilökohtaistamiseen kuuluu tutkinnon suorittamispaikan valinta. Opiskelija saa itse valita tutkinnon suorittamispaikan, huomioiden tutkinnon suorittamisen

arvioinnin kriteerien toteutumisen mahdollisuudet. Usein se on valmistavan koulutuksen aikana käytetty työssäoppimispaikka. Vaihtoehtoisesti tutkinnon suorittamiseen voidaan etsiä erikseen muu suorituspaikka, mikäli opiskelija on halukas suorittamaan tutkintotilaisuuden toisessa näyttöympäristössä tai tutkinnon perusteiden arvioinnin kriteerit eivät täyty.

Tutkinnon suorittamisen henkilökohtaistamista on tutkinnon suorittamisen paikka, aika ja suoritustapa. Suoritustapana voi olla suorittaa tutkinto tutkinnon osina tai koko tutkinto yhtenä tilaisuutena. Jokaisen tutkintotilaisuuden jälkeen on arviointikeskustelu johon osallistuvat kaikki kolmikantasopimuksen allekirjoittanut tai tutkintotoimikunnassa hyväksytyt työnantaja ja työntekijä arvioijat. Eli tutkinnon suorituksen arviointiin osallistuva työnantajan edustaja (edustajat, esimies ja työkaveri), näyttötutkintomestari ja tutkinnon suorittaja itse. Tutkinnon suorittajan pitää tässä tilaisuudessa saada tietoonsa, onko hänen tutkintosuorituksensa hyväksytty, hylätty tai täydennettävä. Perustutkinnossa arvosanoina voivat olla tutkinnon osittain 1-3 tai hylätty. Ammattitutkinnossa suoritus voi olla joko hyväksytty, hylätty tai täydennettävä.

Tutkinnon taso on valittu jo hakeutumisvaiheen aikana, mutta onko se perustutkinto vai ammattitutkinto; sitä voidaan miettiä vielä uudelleen ammattitaidon hankkimisaikana HOPS keskusteluissa. Yleensä se tarkoittaa valmistavaa koulutusta. Valmistava koulutus saattaa kestää vuoden tai jopa puolitoista vuotta alasta riippuen.

Maahanmuuttajan henkilökohtaistaminen ei eroa juurikaan suomenkielisen opiskelijan/tutkinnon suorittajan henkilökohtaistamisesta. Ongelmat tietysti voivat olla erilaisia, mutta kaikki opiskelun ja tutkinnon suorittamiseen vaikuttavat asiat yritetään ratkaista ja tarvittaessa tukitoimilla tukea sekä pyrkiä ongelmien ratkaisuun. Tavoitteena on saavuttaa oppimista ja lopulta tavoittaa tutkinnon edellyttämä ammattitaito sekä tutkintotodistus.

8 LOPPUPÄÄTELMÄT

Yhteenvedossa on huomioitu kehitystyömme aikana selvinneitä asioita ja ehdotuksia asioiden parantamiseksi. ”Miten vieraskielinen oppija tulee huomioida opetuksessa?” kysymyksen asettelu oli näin jälkikäteen ajatellen aika vaativa ja laaja kehittämiskohde. Koska emme yksin tällä ryhmällä voi asioita muuttaa koko maassa heti, tyydymme tekemään ehdotuksia jatkotutkimuksesta ja esitämme ajatuksia siitä miten maahanmuuttajaopiskelijan ja opettajan arkea voitaisiin helpottaa.

Vaikeuksia vieraskielisen oppijan huomioimisessa voi aiheuttaa niin opettaja kuin muidenkin oppilaiden ennakkoluulot sekä tietämättömyys toisesta kulttuurista ja sen tavoista. Ennakkoluulo saattaa aiheuttaa epävarmuutta ja pelkoa ja nämä johtavat helposti konfliktitilanteisiin ja syrjimiseen.

Lähtökohtana on että opettajan, joka opettaa vieraskielistä oppilasta tulee olla tietoinen kulttuurien eroavaisuuksista, jotta hän pystyisi ottamaan tämän huomioon opetuksessa. Tämän vuoksi opettajan on hyvä tutkiskella itseään ja tiedostaa omat ennakkoluulonsa. Opettajan kulttuurista tietoisuutta voidaan lisätä esim. koulutuksella. Opettajan asenne vaikuttaa suuresti myös oppilaiden käsityksiin. Myös koulun sisällä on hyvä luoda periaatteet erilaisten oppilaiden huomioimiseksi.

Asioita, joita on hyvä tiedostaa monikulttuurisessa yhteisössä toimittaessa, ovat muun muassa erot aikakäsityksissä ja valtakäsityksissä. Näiden erojen tunnistaminen auttaa ymmärtämään, miksi joku toimii niin kuin toimii. On muistettava, että kommunikoidessa tarvitaan muutakin kuin, yhteinen kieli yhteisymmärryksen saamiseksi. Viestiin vaikuttaa miten asiat esitetään ja millaista äänen painoa käytetään. Tämän lisäksi sanattomalla viestinnällä on suuri vaikutus siihen miten asia ymmärretään. Kulttuurierot tuovat tähän vielä lisäeron, koska ajattelumaailmamme voivat olla hyvinkin erilaiset.

Ammatillisen koulutuksen ryhmät ovat usein monikulttuurisia. Muun ryhmän tuki ja vaikutus maahanmuuttajan oppimisen sujuvuuteen on suuri. Usein opiskelijat tukevat ja kantavat maahanmuuttaja opiskelijoita koulutuksessa eteenpäin, mikäli maahanmuuttaja opiskelija itse on aktiivinen sekä motivoitunut oppimaan. Yhtenä vaikuttavana tekijänä voisi olla koulutuksien alussa pidettäviä ryhmäytymispäiviä, jolloin tutustuminen opiskelijoiden kesken on tapahtunut muualla kuin tavanomaisessa oppilaitosympäristössä.

Monikulttuurisessa ympäristössä niin kuin muussakin elämässä saattaa aiheutua konflikteja ihmisten erilaisuudesta johtuen. Joissakin tapauksissa konfliktit ratkeavat itsestään, mutta joskus konflikti ei ratkea ja silloin täytyy löytää apua konfliktin selvittämiseen. Opettajalle tärkeä taito onkin kyky ratkaista konflikteja ja tajuta myös koska on tarve hakea apua ratkaisuun jostain muualta.

Haastatteluiden lopputuloksena mielikuvaksi muotoutui, etteivät työvoimaviranomaiset (kun on kyseessä työvoimakoulutus) toimi yhteistyössä suomenkielen testaaajien, suomenkielen opettajien tai ammattiopettajien kanssa johdonmukaisesti ja säännöllisesti. Tällöin tilanne on se, että työvoimaviranomaiset eivät tiedä koulutuksiin hakeutuvien oikeaa kielitaidon tasoa valitessaan opiskelijoita koulutukseen. Yhteiset toimintatavat ja tiedonkulun parantaminen pitäisi asettaa tavoitteeksi. Tämä voitaisiin saavuttaa sekä työvoimatoimistojen (TE -keskukset), oppilaitoksien, että opetushallituksen edustajien yhteistyöllä. Kaikilla tahoilla tuntuu olevan kuitenkin tahtoa asioiden eteenpäin saattamiseksi. Näin ollen mahdollisuuden asioiden kehittymiseksi ovat hyvät.

Tutkintoon valmistavien koulutusten ja ammattiin valmistavien koulutusten tavoitteena on opiskelijoiden työllistyminen ja jos opiskelijan/tutkinnon suorittajan kielitaito ei riitä työtehtävien suorittamiseen ja työohjeiden ymmärtämiseen suomen kielellä opiskelijan tie opinnoista työhön jää kesken. Työpaikoilla vieraskielisiä koulutettaessa käytetään tulkkeja ja äidinkielistä opetusmateriaaleja.

Visuaalisuus on tärkeää vieraskielisten opetuksessa ja oppimisessa. Myös käytännön tekeminen, kinesteettinen tekeminen auttaa oppimista. Selkokielisyys on tärkeää ja selkokielistä oppimateriaalia on saatavilla.

Ehdotuksena helpottamaan arkea maahanmuuttajaopiskelijan kanssa kouluttajille ja maahanmuuttajaopiskelijalle itselleen ajatteleme, että kaikkien ammatillisten koulutusten alkuun pitäisi asetella kurssi, jossa selvitetään suomenkielen taito ja tarvittaessa opetettaisiin suomen kieltä sekä atk-perustaitoja, aivan samoin kuin selvitetään lukihäiriöitä yms. tukitoimien tarvetta. Tällöin ammatilliseen koulutukseen valittujen taso olisi ”preppaavien” kurssien ansiossa enemmän homogeeninen. Valmistavia kursseja voisi olla ammatilliseen tutkintoon valmistavien koulutuksien edellä siten, että ne olisivat yhteisiä monille valmistaville koulutuksille, jotka alkavat samana vuonna.

Oppilas haastatteluista nousi esille myös muita seikkoja koulutuksien kehittämisestä. Esimerkiksi mahdollisuus järjestää pienempiä oppilasryhmiä tai maahanmuuttajille oma ryhmä. Työpaikkaohjaajien koulutuksiin tulisi sisällyttää aihe: maahanmuuttajaopiskelijoiden oppimisvalmiuksien huomioiminen. Vaarana kuitenkin on, maahanmuuttajia sisältävissä ryhmissä voimakas syrjäytyminen muista opiskelijoista, kun käytetään vain omaa äidinkieltä.

Suomenkielen taito on olennainen asia, silloin kun opiskellaan tutkintoon valmistavassa koulutuksessa, jotka pääsääntöisesti toteutetaan suomenkielisinä. Pääasiallisesti vaikeudeksi kuitenkin tämän kehittämistyön puitteissa arvioimme puutteellisen suomenkielentaidon. Puutteellisella kielitaidolla koulutuksiin ohjattu henkilö ei saa koulutuksesta itselleen myöskään ammatilliseen osaamiseensa apua. Tästä syystä todellinen kielitaito tulisi pystyä arvioimaan mahdollisimman tarkasti ja oikeellisesti.

Lähdeluettelo

Ekholm, E., Salmenkangas, M. 2006. Puhumalla paras Ratkaisuja Arjen Etnisiin Konflikteihin. Vaasa. Kustantaja Sisäasiainministeriö. ISBN 978-952-491-314-0

Jaakkola, M. 2000. Asenneilmasto Suomessa vuosina 1987-1999. Teoksessa Liebkind, K. Monikulttuurinen Suomi, Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki. Gaudeamus.

Jyväskylän yliopisto avoin yliopisto, Visuaalinen materiaali. [online] [viitattu 8.3.2009]
<http://www.avoin.jyu.fi/optimakurssit/terveystieto/terv102/osa-2-materiaalien-moninaisuus/materiaalityypit/visuaalinen-materiaali/>

Jyväskylän yliopisto kielikeskus. Puheviestinnän perusteita. [online] [viitattu 3.11.2009].
http://kielikompassi.jyu.fi/puheviestinta/tietomajakka/maja_perusteita.shtml

Jyväskylän yliopisto. Virtuaaliyliopisto. Visuaalinen oppiminen. [viitattu 8.3.2009]
http://virtuaaliyliopisto.jyu.fi/oppi/Members/lrl/TIES461/Oppiminen/Visuaalinen_oppiminen/document_fullview

Lahti, P. 1994. Ennakkoluuloista, Teoksessa P. Laukama & T. Summa (toim.), Naapurina lähimmäinen – näkökulma muukalaisuuteen. Suomen kristillisen rauhan liikkeen julkaisu. Jyväskylä. Gummerus.

Maahanmuuttovirasto. Kansalaisuushakemus. [lainattu 9.9.2009].
<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2477,2549,2555>

Maahanmuuttovirasto. Kielitaitoedellytys kansalaisuushakemuksessa. [Viitattu 9.9.2009]
<http://www.migri.fi/download.asp?id=Kielitaitoedellytys+kansalaisuushakemuksessa;1071;{B3BD48C1-3F44-4F5D-AC16-5490649CD95F}>

Opetushallitus. JOKERI-projekti. Jokainen on erilainen oppija. [viitattu 8.3.2009]
<http://www.amiedu.net/jokeri/suomenkieli/periaatteet.htm>

Opetushallitus. Tutkinnon suorittaminen. Henkilökohtaistaminen [online] [viitattu 3.11.2009].
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/nayttotutkinnot/tutkinnon_suurittaminen

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Saarinen, P., Parviainen, U. 1995. Maahanmuuttajat ammatillisessa koulutuksessa. Saarijärvi. Gummerus kirjapaino Oy.

Sakaranaho, T. 2006. Multiculturalism: Identity and equality, A comparative view on Finland and Ireland, Teoksessa M.-T. Talib (toim.) Diversity a challenge for educators. Turku. Suomen kasvatustieteellinen seura.

Seitola, T., Tarvainen, V. & Hyyti, H. Oppimistyylin yhteys oppimiseen. [viitattu 8.3.2009]
http://hyyti.satakuntatalo.fi/materiaali/070312_tutkielma_aihe6.pdf

Soilamo, A. 2006. Maahanmuuttajaoppilaan osallisuus koulukiusaamisessa. Turun yliopiston julkaisuja C:249.

Soilamo, O. 2008. Opettajan monikulttuurinen työ. Turun yliopiston julkaisu.

Wahlström, R. 1996. Suvaitsevuteen kasvattaminen. Juva. Riitta Wahlström ja Werner Söderström Osakeyhtiö.

Julkaisemattomat lähteet:

Aleksandrov, Mihail, maahanmuuttajaopiskelija. Haastattelu 29.6.2009. PAKK.

Engblom, Nina, kielten opettaja. Puhelinhaastattelu 7.9.2009, PAKK.

Heiniluoma, Markku, ohjaava opettaja. Haastattelu 10.9.2009. PAKK.

Kangasluoma, Lidia, maahanmuuttajaopiskelija. Haastattelu 29.6.2009. PAKK.

Kivelä, Olli, työvoimaneuvoja. Haastattelu 17.9.2009. TE-keskus, Pori.

Luoto, Wimon, maahanmuuttajaopiskelija. Haastattelu 24.4.2009. PAKK.

Mäki, Marina, maahanmuuttajaopiskelija. Haastattelu 29.6.2009. PAKK.

Myllymäki, Päivi, työvoimaneuvoja. Haastattelu 17.9.2009. TE-keskus, Pori.

Romanov, Alexander maahanmuuttajaopiskelija. Haastattelu 29.6.2009. PAKK.

Suominen, Päivi, ohjaava opettaja. Haastattelu 8.9.2009. PAKK.

Talvensaari, Soili, puhdistuspalvelualan koulutuslavastaava. Haastattelu 3.8.2009. PAKK.

Toivonen, Virpi, puhdistuspalvelualan opettaja. Haastattelu 3.8.2009. PAKK.

Vershinin, Alexey. maahanmuuttajaopiskelija. Haastattelu 29.6.2009. PAKK.

LIITE 1 Kysymykset opettajille

Liite 1

Haastatteluissa käytetyt kysymykset opettajille:

1. Miten koulutuksien järjestelyt ja toteutukset ovat kokonaisuudessaan onnistuneet (maahanmuuttajien näkökulman huomioiden)?
2. Mitkä asiat tuottivat eniten haasteita tai ongelmia maahanmuuttaja opiskelijan opetuksessa?
3. Onko sinulla keinoja/työkaluja joilla helpotat maahanmuuttaja opiskelijan opetusta?
4. Mikä vaikutus opiskelija ryhmällä oli?
5. Miten itse pystyit vaikuttamaan koulutuksen kulkuun, oppimisen suhteen?
6. Miten huomioit maahanmuuttaja opiskelijan tarpeet?
7. Toteutuiko henkikökohtaistaminen opiskelijan osalta?
8. Miten kehittäisit ammatillista koulutusta maahanmuuttaja opiskelijat huomioiden?
9. Opetusmateriaalin tuottaminen, miten huomioit tässä maahanmuuttaja opiskelijat

LIITE 2 Kysymykset oppilaille

Liite 2

Haastatteluissa käytetyt kysymykset oppilaille:

1. Miten koulutus sinun osaltasi sujui?
2. Mitkä opiskeltavat asiat tuottivat sinulle eniten ongelmia/haasteita?
3. Mitkä asiat helpottivat koulutuksen sujuvuutta?
4. Mikä vaikutus opiskelijaryhmällä oli sinun koulutuksessa?
5. Miten opettaja vaikutti koulutuksen kulkuun?
6. Huomioitiinko sinun omat tarpeet hyvin koulutuksessa?
7. Mitä kehitettävää osaisit kertoa tuleviin koulutuksiin ajatellen maahanmuuttajaa?
8. Kirjallinen opetusmateriaali oli suomeksi, olisitko tähän toivonut muutoksia?

LIITE 3 Oppimistyylin yhteys oppimiseen

Ihmiset oppivat eri tavoin. Oppimisen eroja voi tarkastella esim. kuinka oppija käyttää eri havaintokanavia. Havaintokanavia ovat kuuloaisti (*auditiivinen oppija*), näköaisti (*visuaalinen oppija*) sekä tekeminen ja tunteminen (*kinesteettinen oppija*). Pääosin ihmiset käyttävät oppimisessa kaikkia havaintokanavia. Joillakin ihmisillä havaintokanavat ovat tasa-arvoisesti oppimisen tukena. Jotkut taas kokevat oppivansa tehokkaimmin ja luontaisimmin jonkun tietyn havaintokanavan kautta. (*Seitola, Teija, Tarvainen, Vesa & Hyyti, Heikki. Oppimistyylin yhteys oppimiseen.*)

Visuaalinen oppija oppii asiat parhaiten näkemällä ja näköaistin kautta. Hän oppii näkemällä ja katselemalla ja pystyy rakentamaan näkömielikuvia, joihin hän voi lisätä oppimansa uudet asiat. Visuaalinen oppija on usein hyvä keskittymään ja hänellä on vilkas mielikuvitus. Opetustilanteessa visuaalisella ihmisellä keskittyy useimmiten hyvin tehtyihin kalvoihin ja monisteisiin. Opettajan kannattaa hyödyntää visuaalista oppijaa opettaessaan hyödyntää opiskeluaineiston lukemista ja silmäilyä, erilaisia kaavioita ja kuvia sekä miellekarttoja. On hyödyllistä että oppija voi luoda vahvojen näkömielikuvien opittavista asioista. (Seitola, Teija, Tarvainen, Vesa & Hyyti, Heikki. Oppimistyylin yhteys oppimiseen.)

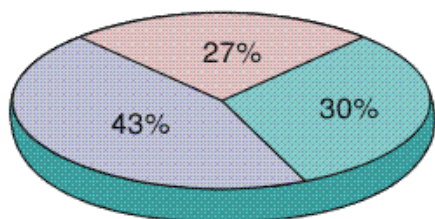
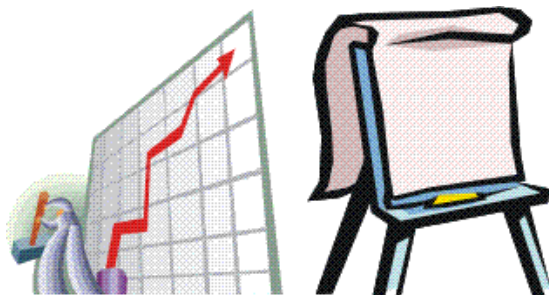
Visuaalinen oppiminen

Visuaalinen oppija puhuu usein nopeasti, mutta epäselvästi. Tämä johtuu siitä, että heidän ajatuksensa visualisoituvat nopeammin kuin mitä he kykenevät ilmaisemaan sanoin. Usein heillä onkin vaikeuksia löytää oikeita sanoja, vaikka he tietäisivät mitä haluavat sanoa. Puheessa voi esiintyä usein hyvin kuvaavia ilmauksia, kuten "katsohan" ja "saatan kuvitella". Usein he myös nauttivat piirtämisestä, näyttelemisestä ja elokuvista. Seuraavalla sivulla olevassa kaaviossa löytyy Virtuaaliyliopiston sivuilla oleva taulukko visuaalisen oppijan piirteistä.

Heikot puolet

- Eivät pysty keskittymään kokouksissa tai seminaareissa.
- Tarvitsevat asiasta yleiskäsityksen voidakseen työskennellä sen parissa tehokkaasti.
- Eivät omaksu informaatiota helposti, ellei se ole kirjoitetussa muodossa.

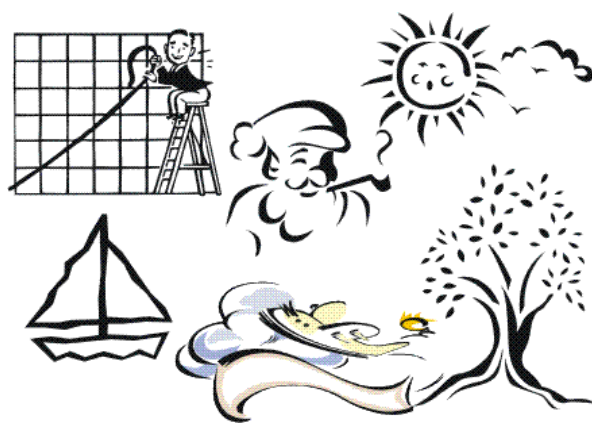

(Jyväskylän yliopisto. Visuaalinen oppiminen.)

Vahvat puolet

1. Hyviä kirjoittajia.

- Erinomaisia organisoojia.
- Tunnollisia oman ympäristönsä suhteen.
- Eivät häiriinny melusta tai työpaikan hälinästä.

Miten tehostat oppimiskykyäsi?

- Käytä muistiinpanoissa apuna kaavioita sekä alleviivauksia ja muita merkintöjä.
- Koeta lukea uutta informaatiota sen sijaan, että kuuntelisit sitä.
- Luo mielessäsi kuvia muistin tueksi.
- Keskity tiukasti, kun kuuntelet suullista esitystä.

LIITE 4 Kansalaisuushakemus

Ulkomaalainen, jonka henkilöllisyys on luotettavasti selvitetty, saa Suomen kansalaisuuden hakemuksesta, jos

- hän on täyttänyt 18 vuotta tai avioitunut sitä ennen
- hän on asunut Suomessa riittävän kauan ennen hakemuksen tekemistä
- hän ei ole syylistynyt rangaistavaan tekoon, eikä häntä ole määrätty lähestymiskieltoon
- hän ei ole laiminlyönyt elatusvelvollisuuttaan tai julkisoikeusosoikeudellisia maksuvelvoitteitaan
- hän pystyy luotettavasti selvittämään, miten saa toimeentulonsa ja
- **hän osaa suomen tai ruotsin kieleltä tyydyttävästi tai hänellä on suomalaisen viittomakielen taito.**

Hakemuksen perusteella myönnettävä Suomen kansalaisuus on harkinnanvarainen. Kansalaisuus voidaan myöntää, vaikka kaikki edellytykset eivät täytyisikään. Toisaalta kansalaisuus voidaan evätä, vaikka laissa säädetyt edellytykset täytyisivätkin.

(Maahanmuuttovirasto. Kansalaisuushakemus.)

Lisätietoja Suomen kansalaisuuden hakemisesta ja kansalaistamisen edellytyksistä saat alla olevista Maahanmuuttoviraston tietosivuista. linkki;

<http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2477,2549,2555>